

บทที่ 5

นวนิยายอิงพุทธศาสนาในฐานะวรรณกรรมคำสอนร่วมสมัย

นวนิยายอิงพุทธศาสนา คือวรรณกรรมคำสอนที่ผู้เขียนต้องการจะสอนศีลธรรมและจริยธรรมแก่ผู้อ่าน โดยอาศัยรูปแบบวรรณกรรมประเภทนวนิยายเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด ดังนั้น นวนิยายอิงพุทธศาสนาจึงมีส่วนที่เหมือนกับนวนิยายทั่วไปในเรื่องของรูปแบบและองค์ประกอบ อีกทั้งยังมีส่วนที่แตกต่างออกไป ซึ่งความแตกต่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือการสอดแทรกหลักธรรมคำสอนลงในเนื้อเรื่อง และองค์ประกอบของนวนิยายตามแต่ที่ผู้เขียนจะเห็นเหมาะสมว่าในตอนไหนควรจะเสนอหลักธรรมข้อใด การสอดแทรกหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาจึงเป็นส่วนสำคัญของนวนิยายอิงพุทธศาสนา และเมื่อนำนวนิยายอิงพุทธศาสนามาเปรียบเทียบกับนวนิยายทั่วไป

5.1. ลักษณะของนวนิยายอิงพุทธศาสนาที่แตกต่างจากนวนิยายทั่วไป

นวนิยายทั่วไปและนวนิยายอิงพุทธศาสนาต่างก็มีเนื้อเรื่องคือเนื้อหาสาระของเรื่อง หรือจุดมุ่งหมายอันเป็นแก่นเรื่องและสาระสำคัญของเรื่อง รวมถึงความสมเหตุสมผลในการดำเนินเรื่องเช่นเดียวกัน เนื้อเรื่องของนวนิยายอิงพุทธศาสนาและนวนิยายทั่วไปมักจะกล่าวถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม สภาพชีวิตของผู้คนในสังคม ตลอดจนความรู้สึกหรือปรัชญาที่ประกอบด้วยรายละเอียดและเหตุผลที่น่าสนใจ ส่วนที่แตกต่างกันคือ นวนิยายอิงพุทธศาสนามักจะให้ความสำคัญในการเสนอแนวคิดปรัชญาพุทธศาสนาลงในเนื้อเรื่อง เป็นต้นว่าความเป็นอนิจจังของชีวิต ชีวิตที่เป็นทุกข์ สัมมาทิฎฐิ หลักกรรมหรือการทำดีได้ชั่วได้ชั่ว และความสันโดษ เป็นต้น

ในเรื่องของโครงเรื่องนั้น ทั้งนวนิยายอิงพุทธศาสนาและนวนิยายทั่วไปมีลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง ซึ่งมีทั้งที่ดำเนินไปตามลำดับเวลา แต่บางครั้งก็จะไม่เป็นไปตามลำดับของเวลาหรือเหตุการณ์ในเรื่อง ผู้เขียนอาจจะปกปิดใจความสำคัญบางอย่างในเรื่องเอาไว้ก่อนแล้วมาเปิดเผยตอนหลังเพื่อสร้างความงุนให้แก่ผู้อ่าน มีการเล่าย้อนหลัง ซึ่งนักเขียนนวนิยายทั้งสองต่างก็มีกลวิธีที่คล้ายกัน บางคนมีวิธีการสร้างเหตุการณ์ให้ซับซ้อนซ้อนเงื่อนแล้วนำมาเปิดเผยทีหลัง เพื่อให้ผู้อ่านติดตามอย่างระทึกใจเช่นเดียวกัน ส่วนที่ต่างกันคือ นอกเหนือจากที่นวนิยายอิงพุทธศาสนาจะมีกลวิธีการลำดับเรื่อง ที่ยืมมาจากนวนิยายทั่วไปตามแบบตะวันตกแล้ว การสร้างลำดับเหตุการณ์ในเรื่องยังต้องสอดคล้องกับหลักธรรมสำคัญที่ต้องการจะนำเสนอในเนื้อเรื่องเช่น เมื่อผู้เขียนใช้การเล่าเรื่องแบบกลับย้อนไปใน ตอนหลัง อย่างในเรื่องกองทัพธรรม ธนินะ ซึ่งเป็นตัวละครตัวหนึ่งในเรื่องได้เล่าย้อนหลังให้สุรเสนาบุตรชายของตนได้ทราบว่ามีมาก่อนตนเองเป็นพระโอรสของพระมหาลิเอกของแคว้นสุรเสนาแต่ที่หันมาประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าเพราะไปพบเห็นพวกกาแยงกันจิกกินหนูเนาตัวหนึ่ง และข้อความ

ตอนนี้เป็นเรื่องส่วนหนึ่งเช่นกัน เพราะเดินเรื่องไปพร้อมกับบทสนทนาของตัวละคร ลักษณะเช่นนี้เป็นการสอดแทรกหลักธรรมเรื่องความสันโดษลงไปในลำดับเรื่อง และส่วนที่แตกต่างกันอย่างอื่นก็คือนวนิยายอิงพุทธศาสนาส่วนมากมักนิยมเดินเรื่องไปตามลำดับ และมักสิ้นสุดลงที่หลักธรรมทางพุทธศาสนาเรื่องความสันโดษ

เกี่ยวกับแนวคิดของเรื่องนั้น แนวคิดในนวนิยายทั่วไปจะมีแนวที่หลากหลาย แต่แนวคิดในนวนิยายอิงพุทธศาสนาจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 และ บทที่ 4 และแนวคิดเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญของนวนิยายประเภทนี้ด้วย

ในเรื่องเกี่ยวกับตัวละครนวนิยายอิงพุทธศาสนาและนวนิยายทั่วไปจะมีตัวละครหรือบุคคลในเรื่องที่เลียนแบบบุคคลจริง มีทั้งที่เป็น พระราชา เศรษฐี และบุคคลสามัญตามที่ปรากฏในสภาพชีวิตจริงของสังคม มีตัวละครสำคัญ ตัวละครฝ่ายดี ตัวละครฝ่ายร้าย ฝ่ายชาย ฝ่ายหญิง เช่นเดียวกัน แต่ที่แตกต่างกันคือ นอกจากนวนิยายอิงพุทธศาสนาจะมีตัวละครในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ตัวละครของนวนิยายประเภทนี้จะมีลักษณะของตัวละครแบบธรรมเนียมนิยม และตัวละครแบบนิทานเปรียบเทียบ เพราะตัวละครในนวนิยายอิงพุทธศาสนาจะมีทั้งพระพุทธเจ้า พระสาวกที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม ส่วนตัวละครที่เป็นพระราชาหรือคนอื่น ก็มีคุณธรรมที่สูงส่งเช่น คุณธรรมของความเป็นพระราชาหรือทศพิธราชธรรม คุณธรรมสำหรับครูหรืออาจารย์เป็นต้น แม้แต่ตัวละครที่เป็นคนสามัญก็จะมีลักษณะเป็นอริยชนในทุกเรื่อง เรียกว่าเป็นการสร้างธรรมเนียมนิยมของตัวละครขึ้นมาใหม่ เป็นการสร้างคุณค่าตัวละครให้สูงขึ้น เมื่อมองให้ลึกลงไปจะพบว่าตัวละครที่นักเขียนสร้างขึ้นจะยึดตามแบบของพระพุทธเจ้า หรือพระโพธิสัตว์ พระสาวก ซึ่งมีคุณธรรมสูง มีความเสียสละ มีจิตใจดีงามและอื่น ๆ รวมความว่า ตัวละครสำคัญในนวนิยายอิงพุทธศาสนาจะต้องเป็นตัวละครฝ่ายดี ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากผู้เขียนต้องการที่จะให้เกิดความสมจริงในแง่ของการสั่งสอนศีลธรรม เพราะการกำหนดให้ตัวละครเป็นคนดีมีศีลธรรมย่อมสะดวกแก่การถ่ายทอดคุณธรรมให้ผู้อ่านเกิดความคล้อยตามหรือเห็นด้วยได้มากกว่าตัวละครประเภทอื่น

ส่วนฉากหรือมโนภาพที่ผู้เขียนนำเสนอออกมาสู่ผู้อ่านที่เป็นเงื่อนไขและเหตุการณ์ที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจ เป็นการปูพื้นฐานของการดำเนินเรื่อง การสร้างฉากในนวนิยายอิงพุทธศาสนา และนวนิยายทั่วไปได้แก่ ฉากที่แสดงธรรมชาติที่สมบูรณ์ ฉากที่แสดงสภาพของสังคมที่ถูกกดขี่ ความแห้งแล้ง ความอดอยากยากจน และความทургันดาร และฉากเหล่านี้จะสัมพันธ์กับบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง ส่วนที่แตกต่างคือนอกจากนวนิยายอิงพุทธศาสนาจะสร้างฉากเช่นเดียวกับนวนิยายทั่วไปแล้วนักเขียนนวนิยายอิงพุทธศาสนายังได้สร้างฉากที่แตกต่างออกไปอีก เช่นนอกจากนวนิยายอิงพุทธศาสนาจะเสนอความแห้งแล้ง ความยากยากจนของชนบทไทยแล้ว ยังมีนวนิยายหลาย

เรื่องได้ย้อนกลับไปอยู่ในช่วงพุทธกาล เพื่อให้เนื้อหาสำคัญเข้าใกล้กับหลักธรรมทาง พุทธศาสนาที่ผู้เขียนต้องการจะนำเสนอได้มากยิ่งขึ้น ในส่วนที่เป็นภาวะสังคมที่ถูกกดดัน และความแห้งแล้งเป็นต้นนี้ ผู้เขียนจะถือโอกาสสอดแทรกหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่สำคัญ ๆ ลงไปตามแต่โอกาสที่สมควร เช่น ถือโอกาสในตอนเนื้อเรื่องกล่าวถึงฉากของความแห้งแล้งอดอยาก จะนำเสนอเรื่องทุกข์ และวิธีการลดความทุกข์ในเวลาเดียวกันด้วย

ด้านกลวิธีการปิดเรื่องนั้น ทั้งนวนิยายอิงพุทธศาสนาและนวนิยายทั่วไปมีการปิดเรื่อง หรือ การจบเรื่องในที่สุด อย่างที่มีการสรุปไว้ว่า ในปัจจุบันการจบเรื่องของนวนิยายจะมีรูปแบบที่นักเขียนได้ใช้กลวิธีการจบเรื่องที่แปลก สร้างความฉงนหรือคาดไม่ถึงแก่ผู้อ่านอยู่มาก มักจะไม่นิยมปิดเรื่องแบบสุชานาฏกรรมเพียงแนวเดียว ได้แก่การปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย (Surprise Ending) การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม (Tragic Ending) คือการจบเรื่องแบบผิดหวัง การปิดเรื่องแบบสุชานาฏกรรม (Happy Ending) เป็นการจบแบบสมหวัง และการปิดเรื่องแบบเป็นจริงในชีวิต (Realistic Ending) เป็นการจบเรื่องแบบสมจริง ขณะที่นวนิยายอิงพุทธศาสนาจะมีรูปแบบของการจบเรื่องเช่นเดียวกับนวนิยายทั่วไปแล้ว ผู้เขียนยังโยงการจบเรื่องให้เข้ากับเรื่องราวทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องหลักธรรม การสรรเสริญพระพุทธเจ้าและการสรรเสริญพระธรรม

เพื่อให้เห็นความแตกต่างในลักษณะที่ว่า นวนิยายโดยทั่วไปมักจะจบลงตามแบบของการจบเรื่องที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น และการจบเรื่องของนวนิยายทั่วไปก็ไม่ได้ชี้แนะให้เข้าถึงคติชีวิตอะไรไว้ให้เห็นอย่างชัดเจนเท่าใดนัก เป็นการจบเรื่องแบบสมจริงของชีวิตในปัจจุบัน ในนวนิยายอิงพุทธศาสนา เรื่อง กองทัพธรรม จะจบเรื่องด้วยการสรรเสริญพระธรรมว่า

“ที่นี่ธรรมเสนา...กองทัพธรรม...ได้ผ่านไปแล้ว โรงบูชาไฟกลายเป็นโรงคัมภ์น้ำและโรงหุงอาหารไปแล้ว มูลเถาอันดีที่ศักดิ์สิทธิ์กลายเป็นเครื่องขัดภาชนะโลหะไปแล้ว การเบียดเบียนและการฆ่าสัตว์เผาสังเวทเวท ด้วยสำคัญว่าเป็นบุญนั้น อันชนผู้ตื่นจากความหลงทั้งหลายละทิ้งแล้ว ความยินดีในการทะเลาะวิวาทในการกล่าวโต้เถียงเกี่ยวแย้งแข่งดีกัน ได้กลายเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาแล้ว อ้า ธรรมเสนา กองทัพธรรม...ความรุ่มเย็นเป็นสุขให้แผ่ปกคลุมอยู่ทั่วไป สิ่งที่ธรรมเสนาได้ละไว้ ณ เบื้องหลัง คือความใฝ่ใจในความสงบ อันเกิดแต่การเว้นขาดจากการข่มเหงเบียดเบียน ลักขื้อ ล่อลวงกันความหมั่นขยันในหน้าที่การงานของตนความสันโดษ

รู้จักยิบยื่นดีด้วยของของตน ไม่คิดก้าวล่วงช่วงชิงของผู้อื่น และประการที่สุดอันสำคัญยิ่ง คือความเป็นผู้ตื่นจากความเขลา ในปัญหาแห่งชีวิตทั้งปวง”¹

จะเห็นได้ว่า แม้แต่ข้อความตอนเดียวของนวนิยายอิงพุทธศาสนายังเต็มไปด้วยข้อคิดคติธรรมและหลักธรรมทางพุทธศาสนามากมายไม่ว่าจะเป็นศีลธรรมจริยธรรม รวมทั้งหลักธรรมที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิตแบบชาวพุทธอื่นๆ โดยที่การลงจบของนวนิยายอิงพุทธศาสนามักจะขมวดลงด้วยการให้คติธรรมข้อคิดทางพุทธศาสนาที่ผู้เขียนต้องการ เป็นลักษณะของการจบเรื่องด้วยเทศนาโวหารซึ่งแตกต่างจากนวนิยายทั่วไปเป็นอย่างมาก จึงถือได้ว่าเป็นลักษณะเฉพาะอีกอย่างหนึ่งของนวนิยายอิงพุทธศาสนา

5.2 ลักษณะการใช้ภาษาในนวนิยายอิงพุทธศาสนา

เนื่องจากนวนิยายอิงพุทธศาสนาเป็นวรรณกรรมคำสอนที่มีความเกี่ยวเนื่องกับ วรรณกรรมพุทธศาสนาอื่น ๆ เช่น ชาดก และธรรมบท ทำให้ภาษาที่นักเขียนใช้บรรยายมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับภาษาบรรยายในวรรณกรรมทางพุทธศาสนาแบบเดิมคือชาดกและธรรมบท เช่นในชาดกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในอรรถกถาธรรมบทใช้ภาษาในการบรรยายเนื้อเรื่องว่า

“ในอดีตกาล โอรสของพระเจ้าพาราณสี เข้าไปสู่ต้นไทรต้นหนึ่งแล้ว ทรงอ้อนวอนเทวดาผู้เกิดในดินไทรนั้นว่า “ข้าแต่เทวดาราษฎ์ผู้เป็นเจ้า ในชมพูทวีปนี้ มีพระราช 101 พระอักรมเหสี 101, ถ้าข้าพเจ้าจักได้ราชสมบัติโดยกาลล่วงไปแห่งบิดาไซริ์, ข้าพเจ้าจักทำพลีด้วยเลือดในลำคอของพระราช และพระอักรมเหสีเหล่านี้”²

รูปแบบภาษาที่ใช้บรรยายเดิมนั้นไม่มีเครื่องหมายคำพูด แต่ที่มีเครื่องหมายคำพูดในที่นี้เป็นการแปลมาจากภาษาบาลี และเป็นการจัดพิมพ์ขึ้นในยุคปัจจุบัน ผู้พิมพ์ต้องการจะให้นักเรียนภาษาบาลีมีความสะดวกในการอ่านจึงได้สร้างรูปแบบการบรรยายที่ใกล้เคียงกับการบรรยายในบันเทิงคดีที่มีอยู่ในปัจจุบันคือนวนิยาย แต่น้ำเสียงของสำนวนภาษายังมีเค้าเดิมอยู่มาก เช่นคำว่า “จัก” คำว่า “ทำพลี” หรือคำว่า “โดยการล่วงไปแห่ง...” ซึ่งการบรรยายในลักษณะไม่ค่อยมีปรากฏในนวนิยายทั่วไป

¹ สุจิต ปุณฺณานุกาภ, กองทัพรธรรม (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2518), หน้า 413-414.

² มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระธัมมปัทฏฐกถาแปล ภาค 8 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2508),

ในลักษณะเดียวกันนี้ ภาษาที่ใช้ในการบรรยายในวรรณกรรมพุทธศาสนาเดิมอย่างอื่น คือ วรรณคดีธรรมบทที่มีอิทธิพลต่อนวนิยายอิงพุทธศาสนา อย่างเช่นในเรื่องพระเจ้าวิทูทกะ ซึ่งมีกล่าวถึง ในนวนิยายอิงพุทธศาสนาหลายเรื่องคงจะเห็นได้จากเรื่องราวในบทที่ 2 ของวิทยานิพนธ์นี้มีภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ตามแบบอย่างของวรรณคดีธรรมบทคือ

แม้พระเจ้าวิทูทกะ ได้ราชสมบัติแล้ว ทรงระลึกถึงเวรนั้น ทรงดำริว่า “เราจักยังเจ้าสาकยะแม่ทั้งหมดให้ตาย” ดังนี้แล้วจึงเสด็จออกไปด้วยเสนาใหญ่

ในวันนั้น พระศาสดาทรงตรวจดูโลกในเวลาใกล้รุ่ง ทรงเห็นความพินาศแห่งหมู่พระญาติแล้ว ทรงดำริว่า “เราควรกระทำญาติสังคหะ” ในเวลาเช้า เสด็จเที่ยวไปเพื่อบิณฑบาต เสด็จกลับจากบิณฑบาตแล้ว ทรงสำเร็จสืหาไสยาในพระคันธกุฎี ในเวลาเย็นเสด็จไปทางอากาศ ประทับนั่งที่โคนมีเงาปูโปรง ใกล้เมืองกบิลพัสดุ์³

ภาษาที่ใช้บรรยายในวรรณกรรมพุทธศาสนาทั้งสองประการที่ยกมานี้มีผลต่อการบรรยายในนวนิยายอิงพุทธศาสนาซึ่งทำให้รูปแบบการบรรยายแตกต่างไปจากนวนิยายทั่วไปในนวนิยายอิงพุทธศาสนาทุกเรื่องเริ่มจาก กามนิต เพราะในนวนิยายเรื่องนี้เป็นต้นเค้าของนวนิยายอิงพุทธศาสนาของไทยโดยนักเขียนนวนิยายอิงพุทธศาสนาบางคนก็ยอมรับว่าภาษาในการบรรยายของตนได้รับอิทธิพล จากนวนิยายเรื่องนี้ เพื่อให้เห็นลักษณะการใช้ภาษาในการบรรยายของนวนิยายอิงพุทธศาสนาที่ใกล้เคียงกับภาษาในวรรณกรรมพุทธศาสนาทั้งในชาดกและวรรณคดีจึงจะยกตัวอย่างภาษาที่ใช้ในการบรรยายในนวนิยายเรื่อง กามนิต ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษาในการบรรยายที่กล่าวมาแล้ว ดังนี้

พระตถาคตทอดพระนาคารภูมิประเทศอันแผ่ไพศาลอยู่ณะพะพะแพะพระพักตร์ แล้วตรัสว่า “ดูก่อนราชคฤห์อันเป็นนครแห่งเบญจคีรี มีปริมณฑล งามตระการ อุดมด้วยนาสาลีและมหาสิงขร;” ตรัสแล้วก็ยังประทับอยู่ ณ ที่นั้น, จนภูมิประเทศที่ค่อยเลื่อน ๆ ลงในยามเย็น คงเหลือให้เห็นเด่นชัดแต่อุดมสถานอยู่สองแห่ง⁴

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

⁴ เสฐียร โภคศและนาคะประทีป, กามนิต ฉบับสมบูรณ์ (กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, 2520), หน้า 9.

เมื่อพระตถาคตเสด็จบทธรมมากกว่าจะถึงละแวกพระนครก็มีค้ำถ่าง
แล้วด้วยประการฉะนี้⁵

จะเห็นว่าภาษาที่ใช้ในการบรรยายในตัวอย่างที่ยกมาทั้งหมดนี้มีน้ำเสียงที่คล้ายคลึงกัน
เช่นการใช้คำว่า “ทรงสำเร็จสี่หะไสยาสน์” ในอรรถกถาธรรมบทเรื่องพระเจ้าวิฑูทกะ และคำว่า
“ดูก่อนราชคฤห์อันเป็นนครแห่งเบญจคีรี” และคำว่า “ด้วยประการฉะนี้” ในนวนิยายเรื่องกามนิต เป็น
ภาษาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และภาษาที่ใช้ในการบรรยายเช่นนี้มีอิทธิพลต่อภาษาในการบรรยาย
เนื้อเรื่องในนวนิยายอิงพุทธศาสนาเช่น ในนวนิยายเรื่องไต้ร่มกาสาวพัสดุ์ ซึ่งเป็นนวนิยายเรื่องแรกของ
สุชีพ ปุญญาภาพ จะมีลักษณะคล้ายกันกับตัวอย่างข้างต้นคือ

“ดูก่อนผู้บำเพ็ญตบะ ข้าพเจ้าแสดงหลักธรรมในสัตตศาสนาของ
ข้าพเจ้า เฉพาะที่เปรียบเทียบกันได้กับลัทธิของท่าน โดยละเอียดแล้ว
ขอท่านจงพิจารณาเทียบเคียงดูด้วยปัญญาอันชอบเถิด”

“ดูก่อนภราดา ! ภายหลังแต่นั้นไม่นานนัก ข้าพเจ้าก็ได้อุปสมบทใน
พระพุทธศาสนา ด้วยอุจิจุดตถกรรมอุปสัมปทา⁶”

ภาษาที่ใช้บรรยายจะคล้ายคลึงกันกับการบรรยายในชาดก อรรถกถาธรรมบท และ
นวนิยายเรื่องกามนิต ในเรื่องของการใช้ภาษาที่คล้ายกับสำนวนในภาษาบาลี แม้แต่ในนวนิยาย
อิงพุทธศาสนาเรื่อง แสงเทียน ซึ่งเป็นนวนิยายอิงพุทธศาสนาเรื่องแรกของวสิน อินทสระ ก็มีลักษณะ
ที่เหมือนกัน ดังตัวอย่างเช่น

“ท่านผู้เจริญ ด้วยประการดังกล่าวมานี้ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าท่านเป็นผู้ไม่มี
บาปและไม่มีอะไรต้องวิตกกังวล” ภิกษุหนุ่มรูปนั้นกล่าวในที่สุด

“ดูก่อนภราดา” ภิกษุรูปแรกกล่าว “แม้อายุของท่านจะยังไม่ย่างเข้าสู่
มัชฌิมวัยเลย แต่คำกล่าวของท่านแสดงถึงความเป็นผู้ใหญ่ในด้านจิตใจ
ใจอย่างน่าสรรเสริญยิ่งนัก ภราดา ผู้ใหญ่หรือพระเถระในความหมาย

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

⁶ สุชีพ ปุญญาภาพ, ไต้ร่มกาสาวพัสดุ์ พิมพ์ครั้งที่ 15 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2522), หน้า 114-

ของพระบรมศาสดานี้ นั่น ต้องเป็นผู้พูดจากเป็นอรธ เป็นธรรมไม่ใช่
พูดจาหละหละ⁷

นักเขียนนวนิยายอิงพุทธศาสนาจะใช้ภาษาในการบรรยายเนื้อเรื่องที่คล้ายคลึงกันคือใช้
สำนวนแบบที่แปลมาจากภาษาบาลีในวรรณกรรมพุทธศาสนาเดิม แม้แต่ในงานของ “ธรรมโฆษ” ก็ใช้
ภาษาในการบรรยายในรูปแบบนี้ ดังจะเห็นได้จากเนื้อความในการบรรยายเรื่องธิดาวดีว่า

แทนที่จะตอบคำถามนั้น พระเถระกลับถามว่า “ท่านเชื่อหรือว่า
พระธรรมคำสอนของพระบรมศาสดา อันเป็นสังฆธรรม จะล้มละลาย
หายสูญไป เพราะการใส่ร้ายของพวกเดียรถีย์”

เทวมิตตะนั่งคิดด้วยอาการอันกระสับกระส่ายอยู่ครู่หนึ่งแล้วพูดว่า
“ข้าพเจ้าไม่เชื่อดอก ท่านผู้เจริญ ! ว่าพระธรรมวินัยจะเสื่อมสูญไปภาย
ในสองสามวัน...”⁸

ภาษาในการบรรยายในนวนิยายอิงพุทธศาสนาโดยส่วนมากจะเป็นไปในลักษณะเช่นนี้ คือ
นอกจากจะเป็นการบรรยายถึงเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา ไม่ว่าจะ เป็นหลักธรรม พระพุทธเจ้าหรือ
พระสาวกแล้วก็ยังมีกรพยายามคงรูปความตามแบบของสำนวนบาลี แม้นักเขียนบางคนจะใช้ภาษาใน
การบรรยายที่เป็นปัจจุบันขึ้น เช่นการเปลี่ยนจากคำว่า “จัก” เป็นคำว่า “จะ” แต่สำนวนโดยรวมก็ยังมี
น้ำเสียงของสำนวนแบบบาลีอยู่ เช่นในการบรรยายของ “ธรรมโฆษ” จะใช้คำว่า “จะ” แทนคำว่า
“จัก” แต่ก็ยังมีคำว่า “ท่านผู้เจริญ” หรือ “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ” อยู่บ้าง แต่ก็มิให้เหินน้อกว่านักเขียนคน
อื่น ๆ และสำนวนภาษาที่ใช้ในการบรรยายจะคงน้ำเสียงแบบบาลีหรือสำนวนในคัมภีร์พุทธศาสนา แม้
ใน นวนิยายปัจจุบันที่มีการบรรยายคล้ายคลึงกับนวนิยายทั่วไปอยู่มาก แต่นักเขียนก็ยังคงใช้การ
บรรยายด้วยสำนวนบาลีที่แปลมาจากคัมภีร์พุทธศาสนาอยู่ อย่างเช่นการทับศัพท์บาลี

ฉันเองได้ปลงใจอุทิศตัวเองไว้นานแล้วว่าฉันไม่ได้ผูกเวรกับผู้ใด มิได้
คิดประทุษร้ายต่อผู้ใด แต่หากมีผู้ใดเข้าใจผิดคอยปองร้ายหรือมุ่ง
ประทุษร้ายต่อฉัน หากเคยมีเวรต่อกันมาก่อนก็ตามหรือวิบากอกุศลที่
ฉันเคยสร้างทำไว้เองในอดีตชาติ ซึ่งฉันเองก็มิรู้ได้ติดตามมาทันและ

⁷ วสัน อินทสระ, แสงเทียน พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2534), หน้า 6-7.

⁸ “ธรรมโฆษ”, ธิดาวดี พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2519), หน้า 7.

ต้องถูกเขาทำเอาจนบาดเจ็บหรือตายไปก็ตาม ก็แล้วแต่เวรหรือกรรม
นั้นเถิด ฉันจะไม่คิดผูกใจเจ็บแค้นให้เป็นเวรสืบต่อกันไปอีก⁹

ในตัวอย่างที่ยกมานี้เป็นเนื้อความในนวนิยายอิงพุทธศาสนากลุ่มปัจจุบัน แม้จะเลี่ยงการใช้
สำนวนแบบบาลีหรือสำนวนภาษาตามแบบคัมภีร์พุทธศาสนาแต่ก็ยังมีการทับศัพท์บาลี เช่น “วิบาก
อกุศล” มีน้ำเสียงแบบเดิมคือคำว่า “นั่นเถิด” ซึ่งคำพูดเช่นนี้มักจะไม่มีใช้ในนวนิยายทั่วไป นอกจากนี้
ในนวนิยายอิงพุทธศาสนากลุ่มปัจจุบันเรื่องอื่น ๆ นอกจากจะเป็นภาษาที่คล้ายกับภาษาที่ใช้บรรยายใน
นวนิยายทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาที่ใช้ในบทสนทนาเช่น

“ดีแล้ว เวลานี้ฉันกำลังมีปัญหาชีวิต ฉันจะขออาศัยพระธรรมของคุณ
ช่วยแก้ไขปัญหาวิตชีวิตของฉันซึ่งไม่ใช่ชาวพุทธได้ไหม”

“ได้ซี พระธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นความจริงสากล เพราะฉะนั้น จึง
ใช้ได้กับทุกชาติทุกภาษาปัญหาชีวิตของคุณมีอะไรบ้าง”

“สมมติว่า ฉันชอบใครคนหนึ่งอย่างมาก แต่คนคนนั้นไม่แสดงความ
อาลัยต่อฉันเลย ฉันควรจะทำอย่างไรดีตามหลักพระธรรมของคุณ”
จู้พูด จ้องดูหน้าข้าพเจ้า¹⁰

แต่ก็ยังมีสำนวนภาษาแบบบาลีซึ่งมีส่วนคล้ายกับภาษาพรรณนาในวรรณกรรมแบบเดิมอยู่
เช่นกันดังตัวอย่างจากเรื่องวัดคอนบุญที่กล่าวมานั้น จึงถือได้ว่าภาษาบรรยายที่ใช้ในคัมภีร์พุทธศาสนา
เป็นภาษาในนวนิยายอิงพุทธศาสนาโดยเฉพาะคำเรียก ในหลักภาษาเรียกว่า “อาल्पนะ” แปลได้ 3
อย่างคือ คำว่า แนะ ลูกอ่อน ข้าแต่ ตามแต่ความสูงต่ำของบุคคลที่พูดด้วย เช่นถ้าเป็นพระสาวกหรือคน
สามัญกับพระพุทธเจ้าก็จะใช้คำว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ดังที่ปรากฏในนวนิยายที่มีพระพุทธเจ้าร่วม
เป็น ตัวละครด้วยเช่นเรื่องไต้ร่มกาสาวพัสตร์ กองทัพธรรม และพระอานนท์พุทธอนุชา ส่วนคำว่า
ลูกอ่อน จะใช้กับบุคคลเสมอกันเช่น เพื่อนกับเพื่อน ดังที่ปรากฏในนวนิยายหลายเรื่องเช่น เรื่องแสงเทียน
พระภิกษุที่สนทนากันจะใช้คำนี้เช่น “ลูกอ่อนท่านสารชาติ” หรือที่มีแปลกออกไปคือคำว่า “ข้าแต่ท่าน
ผู้เจริญ” คำนี้มาจากภาษาบาลีว่า “ภนฺเต” ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้เรียกกันในหมู่ภิกษุ คือผู้อ่อนพรรษามากกว่าจะ
เรียกผู้มีพรรษามากกว่าตนเองว่า “ภนฺเต” ส่วนผู้มีพรรษามากกว่าจะเรียกผู้น้อยกว่าตนเองว่า
“อาวุโส” แปลว่า ผู้มีอายุ ซึ่งจะมีปรากฏในนวนิยายอิงพุทธศาสนาที่อยู่ในยุคพุทธกาลและยุคหลัง
พุทธกาล รูปแบบที่ใช้มีทั้งที่ทับศัพท์ คือใช้ภาษาบาลีว่า “ภนฺเต” และ “อาวุโส” บ้าง ใช้ในลักษณะ
ของการแปลเช่น ข้าแต่ท่านผู้เจริญ และ ข้าแต่ท่านผู้มีอายุ ดังนี้เป็นต้น

⁹ ทวี วรรณ, วัดคอนบุญ (กรุงเทพมหานคร : แพร่ทิพย์, 2524), หน้า 170-171.

¹⁰ “ธรรมโฆษ”. ตะวันออก-ตะวันตก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2518), หน้า 111.

ภาษาสำนวนในการบรรยายที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่แตกต่างไปจากภาษาที่ใช้ในการบรรยายในนวนิยายทั่วไปอย่างเห็นได้ชัด เพราะรูปแบบของสำนวนที่ได้รับอิทธิพลมาจากวรรณกรรมพุทธศาสนาแบบเก่าส่งผลให้นักเขียนนวนิยายอิงพุทธศาสนามีภาษาสำนวนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นสำนวนภาษาการบรรยายที่มีความสัมพันธ์ตั้งแต่วรรณกรรมประเภทชาดก อรรถกถาธรรมบท และนวนิยายอิงพุทธศาสนาแปลเรื่องกามนิค และมีส่วนที่คลี่คลายมาบ้างในนวนิยายอิงพุทธศาสนากลุ่มปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างในข้อความที่ยกมาข้างในบทก่อนหน้านี

5.8 นวนิยายอิงพุทธศาสนากับการปรับตัวของวรรณกรรมคำสอน

วรรณกรรมคำสอนมีต้นเค้ามาจากนิทานชาดก¹¹ ซึ่งเป็นเรื่องเล่าสอดแทรกคติธรรมให้แก่ผู้อ่าน ชาดกถือเป็นต้นเค้าของงานเขียนของไทยก่อนที่จะได้รับอิทธิพลการเขียนมาจากตะวันตก โดยที่ชาดกเป็นวรรณกรรมคำสอนในพุทธศาสนา เป็นส่วนหนึ่งในคัมภีร์พระไตรปิฎก บางทีก็เป็นเรื่องแทรกในอรรถกถาธรรมบทที่อาจารย์ผู้แต่งเดิมเสริมความธรรมบทในภายหลัง เรื่องที่แต่งเดิมนี้นี้เรียกว่าอรรถกถา จึงเรียกกันว่าอรรถกถาธรรมบท

ชาดก เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า มีลักษณะของความเป็นเรื่องเล่าที่มีรูปแบบแน่นอนตายตัว คือมีการเริ่มเรื่อง การดำเนินเรื่องและการจบเรื่องที่เป็นสูตรสำเร็จ ชาดกมีพระพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงเล่าเรื่อง สาเหตุของการเล่าเรื่องมาจากปัญหาที่เกิดขึ้น อาจจะเป็นมีผู้มาถามปัญหา อาจเป็นเรื่องราวที่

¹¹ ชาดกเป็น 1 ในวงศศัตตสุตตสํ ก็นิพนธ์ของพระพุทธเจ้า 9 ประการ คือ

1. สุตต (สูตร ได้แก่ อุภโตวิภังค์ นิเทศ ชันชกะ ปรีวาร พระสูตรในสุตตนิบาต และพุทธวจนะอื่น ๆ ที่มีชื่อสูตรหรือ สุตตันตะ กล่าวง่ายคือ วินัยปิฎก คัมภีร์นิเทศทั้งสอง และพระสูตรทั้งหลาย)
2. เภยย (เคยยะ ได้แก่ ความที่มีรอยกรองแล้วรอยแก้วผสมกัน หมายถึงพระสูตรที่มีคาถาทั้งหมด โดยเฉพาะสคาถาธรรมบทในสังยุตตนิบาต)
3. เวชยการณ (เวชยการณ ได้แก่ ความรื้อยแก้วล้วน หมายถึงพระอภิธรรมปิฎกทั้งหมด พระสูตรที่ไม่มีคาถา และพุทธพจน์อื่นใดที่ไม่จัดเข้าในองค์ 8 ข้อที่เหลือ)
4. คาถา (คาถา ได้แก่ ความรื้อยกรองล้วน หมายถึงธรรมบท เถรคาถา เถรคาถา และคาถาล้วนในสุตตนิบาตที่ไม่มีชื่อว่าเป็นสูตร)
5. อุทาน (อุทาน ได้แก่ พระคาถาที่ทรงเปล่งด้วยพระเหตุที่สพรคด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยญาณ พร้อมทั้งข้อความอันประกอบด้วยด้วย ความเป็นพระสูตร 82 สูตร)
6. อิติวุตตก (อิติวุตตกะ ได้แก่ พระสูตร 110 สูตร ที่ตรัสโดยนัยว่า วุตติ เหตุ ภควตา)
7. ชาดก (ชาดก ได้แก่ ชาดก 550 เรื่อง มีอภิมณฑกชาดก เป็นต้น)
8. อัฏฐกรรม (อัฏฐกรรม หรือ เรื่องอัศจรรย์ ได้แก่ พระสูตรที่ว่าด้วยข้ออัศจรรย์ ไม่เคยมี ทุกสูตร เช่น ที่ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ข้ออัศจรรย์ไม่เคยมี 4 อย่างนี้ หาได้ในอาณนที" ดังนี้ เป็นต้น)
9. เวทลล (เวทลล ได้แก่ พระสูตรแบบถามตอบ ซึ่งผู้ถามได้ทั้งความรู้และความพอใจ ตามข้อ ๆ ไป เช่น จุฬทลลสูตร มหาวทลลสูตร สัมมาทิฏฐิสูตร สักกปัญหสูตร สังขารภาชนียสูตร และมหาปุณณมสูตร เป็นต้น)

ภิกษุทูลถาม หรืออาจเป็นเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าเสด็จผ่านไปในการสนทนาธรรมกันของพระสาวก ต่อจากนั้นจะเป็นการนำคตินิทานมาเล่า และการเล่าเรื่องจะมุ่งเน้นที่การสั่งสอนศีลธรรม ตัวละครมีทั้งที่เป็นคนและสัตว์พูดได้ สถานที่ที่ตัวละครคือ วัดเชตะวันบ้าง วัดเวฬุวันบ้าง ฉากในชาดกจะเป็นเมือง พาราณสี และมีพระเจ้าพรหมทัตเป็นพระราช การจบเรื่องเรียกว่าการประมุขชาดก และตัวละครสำคัญในชาดกในชาตินี้จะเป็นพระพุทธเจ้า ส่วนตัวละครรองลงมาจะเป็นพระสาวกบ้าง เป็นผู้ที่ถูกปัญหาเองบ้าง ถ้าเป็นตัวละครที่มีความสำคัญรองลงมาและเป็นตัวละครฝ่ายดีจะเป็นพระสาวกที่มีบทบาทเด่นเช่น พระอานนท์ พระสารีบุตร หรือพระสาวกอื่น ๆ ที่มีคุณธรรมน่าเลื่อมใส ถ้าตัวละครในชาดกเป็นตัวละครฝ่ายร้ายถ้าร้ายไม่มากจะเป็นพระสาวกที่พอสอนได้ เช่นพระติสสะที่เป็นพระหัวคือ พระอุทชายี่ที่ ชอบสะสมของใช้จนเกินพอดี ถ้าร้ายมากจะเป็นพระเทวทัต

ตัวอย่างการประมุขชาดกที่เห็นได้อย่างชัดเจนในการจัดตัวละครฝ่ายดีฝ่ายร้ายจะชัดเจนที่สุดในการประมุขชาดกเรื่อง พระเวสสันดร หนึ่งในทศชาติชาดกคือสรุปว่า ชูชก กลับชาติมาเกิดเป็นพระเทวทัต นางอมิตตคา กลับชาติมาเกิดเป็นนางจิญจมาณวิกา พราณเจตบุตรกลับมาเกิดเป็นพระจันนะ พระนางมัทรี กลับชาติมาเกิดเป็นพระนางยโสธราพิมพา ชาลีกลับมาเกิดเป็นพระราहुล กัมหากลับชาติมาเกิดเป็นพระนางอุบลวรรณาเถรี พระเวสสันดรกลับมาเกิดเป็นพระพุทธรเจ้า โครงเรื่องของชาดกอื่น ๆ มักจะประมวลจบลงด้วยลักษณะเช่นนี้

5.3.1 ชาดกในฐานะต้นเค้าของเรื่องสั้นไทย

ก่อนที่งานเขียนประเภทนวนิยายจะเกิดขึ้นในเมืองไทยเพราะการรับรูปแบบงานเขียนมาจากตะวันตกในช่วงรัชการที่ 4 และรัชกาลที่ 5 นั้น ก่อนหน้านั้นคนไทยได้รู้จักกับชาดกมาแล้ว แต่เป็นการรับรู้ในเรื่องของการเล่าสู่กันฟังแบบมุขปาฐะ คือการนำชาดกในพุทธศาสนามาเล่าสู่กันฟัง ดังที่สุคารัตน์ เสรีวิวัฒน์ กล่าวไว้ว่า นิทานชาดก นิทานอีสป และนิทานที่ปรากฏในเรื่องนางนพมาศเป็นนิทานที่มีขนาดสั้น มีการวางโครงเรื่องง่าย ๆ ส่วนมากมีเหตุการณ์เดียว และมองเห็นจุดจบของเรื่องได้ นอกจากนี้ยังได้จัดลำดับวิวัฒนาการของเรื่องสั้นไทยไว้เป็น 3 ระยะคือ 1. งานเขียนประเภทนิทานในระยะแรก ๆ 2. งานเขียนประเภทนิทานในระยะหลัง คือสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และ 3. งานเขียนประเภท "ปัญหาขัดข้อง" ในวชิรญาณวิเศษ¹² และในเรื่องนี้ สุคารัตน์ เสรีวิวัฒน์ยังได้กล่าวอีกว่านิทานชาดกเป็นต้นเค้าของเรื่องสั้นไทยและกล่าวว่านิทานที่เป็นต้นเค้าของเรื่องสั้นก่อนที่จะคลี่คลายมาเป็นเรื่องสั้นของไทย อีกทั้งยังได้ให้ทรรศนะว่า

¹² สุคารัตน์ เสรีวิวัฒน์, วิวัฒนาการของเรื่องสั้นในเมืองไทยตั้งแต่แรกจนถึง ถึง พ.ศ. 2475 (กรุงเทพมหานคร : เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 212 ภคพัฒนาคารและเอกสารวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศกรรมการศึกษาศาสตร์, 2522), หน้า 36.

ลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างนิทาน ตำนานต่าง ๆ กับเรื่องสั้นดังกล่าวมานี้ทั้ง ด้านจุดมุ่งหมายของผู้แต่งในการเสนอเรื่อง แก่นเรื่อง การดำเนินเรื่องตลอดจนรูปแบบและกลวิธีในการแต่งที่แฝงอยู่ในสิ่งเหล่านั้น ทำให้นิทาน ตำนานต่าง ๆ ยังมีลักษณะที่แยกออกจากเรื่องสั้นได้อย่างชัดเจน จึงไม่อาจกล่าวได้ว่านิทานและตำนานเหล่านั้นเป็นเรื่องสั้น หากแต่เป็นต้นเค้าที่มาของเรื่องสั้นเพราะมีลักษณะคล้ายกันร่วมกันบางประการ¹³

นอกจากจะถือว่าวรรณกรรมคำสอนประเภทชาดกจะเป็นต้นเค้าของเรื่องสั้นไทย และส่งผลให้เห็นแนวทางของพัฒนาการของตัวละครเรื่องสั้นของไทยและค่อย ๆ คลี่คลายมาจากตัวละครในชาดก ดังตัวอย่างงานเขียนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นแล้ว นิทานในช่วงต้น ๆ ยังมีรูปแบบที่เหมือนกับเรื่องในนิทานอีสป เช่นเรื่องไก่ตัวผู้กับเพชร จะพบว่ายังมีการใช้ตัวละครที่เป็นสัตว์พูดได้ แม้ในตอนต่อมาจะเปลี่ยนเป็นตัวละครที่เป็นมนุษย์แต่เรื่องราวก็ยังมีน้ำเสียงของนิทานอยู่ เช่นนิทานในครุโณวาท ใช้ชื่อหัวเรื่องว่า “ว่าด้วยนิทานเป็นการเล่นสนุกและเป็นคติสดับสติปัญญา” เมื่อจบเรื่องแจ้งไว้ว่านิทานนี้เป็นของ “ท่านขุนศรีทนนไชย”¹⁴ ยกตัวอย่างเรื่องคนหาปลา 4 คนที่โง่จนกระทั่งไม่รู้ว่าจะคนตาเป็นอย่างไร จากนั้นงานเขียนดังกล่าวก็ได้คลี่คลายมาเป็นเรื่องสั้นของไทยอย่างเต็มรูปแบบในเวลาต่อมา และเมื่อมีการรับเอางานเขียนประเภทนวนิยายมาจากตะวันตก กระทั่งมีการแปลนวนิยายเรื่อง Vendetta ของ Marie Corelli โดย “แม่วัน” หรือ พระยาสุรินทรราชา (นภยูง วิเศษกุล) แปลเป็นภาษาไทย ให้ชื่อว่า ความพยายาม ลงในวารสารลักขวิทยา เมื่อ พ.ศ. 2443 เป็นนวนิยายแปลเรื่องแรกของไทย และมี นวนิยายของไทยที่แปลมาจากเรื่องความพยายามคือเรื่องความไม่พยายาม โดย หลวงวิลาศปรีวรรต (ครุเหลี่ยม) ต่อมาก็มีนวนิยายของไทยเกิดขึ้นเป็นระยะมาโดยตลอด

5.3.2 ชาดกในฐานะต้นเค้าของกลอนสวดและนวนิยายอิงพุทธศาสนา

นอกจากชาดกและนิทานต่าง ๆ จะเป็นต้นเค้าของเรื่องสั้นไทยดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังถือได้ว่า นิทานชาดกเป็นต้นเค้าของนวนิยายอิงพุทธศาสนาอีกเช่นกัน อาจจะเป็นในรูปของการผสมกลมกลืนกันทางรูปแบบและเนื้อหา คือการนำรูปแบบมาจากตะวันตก เนื้อหาบางอย่างมาจากตะวันตก เช่นเนื้อหาทางสังคม การสะท้อนสังคมในรูปแบบต่างๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้นวนิยายของไทยในยุคต้นๆ เป็นการยืมรูปแบบมาใช้เริ่มจากการการเปลี่ยนรูปแบบของความพยายามในเรื่องความพยายาม มาเป็นการให้อภัยในเรื่องความไม่พยายาม และความไม่พยายามหรือการให้อภัยนี้ก็ยังเป็นแนวคิดแบบพุทธ

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

ที่สอนให้ผู้คนไม่ผูกพันาอาฆาตจองเวรต่อกัน ดังที่ศรีศิลป์ บุญขจร กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “พัฒนาการนวนิยายไทย พ.ศ. 2475-2500 : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับสังคม” ว่าเมื่อก่อนคนไทยรับฟังเรื่องเล่าเพื่อความสนุกเพลิดเพลินคือ นิทาน นิยายปรัมปรา ต่อมาเมื่อมีการรับเอารูปแบบการเขียนที่เรียกว่า นวนิยายมาใช้ในการเขียนเรื่องเพื่อความบันเทิง ตอนแรกจะเป็นการแปลและแปลงเรื่องราวให้เข้ากับสภาพของสังคมไทย และเหตุการณ์ในเรื่องก็จะสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของสังคม เช่นการแบ่งชนชั้น อุดมการณ์ทางเสรีภาพ ความเสมอภาคในสังคมเป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างนิทานชาดกกับนวนิยายอิงพุทธศาสนาจึงเกี่ยวโยงถึงกันในแง่ของพัฒนาการของรูปแบบและเนื้อหา นวนิยายอิงพุทธศาสนาจึงเกิดขึ้นโดยการที่นักเขียนกลุ่มหนึ่งมีความคิดที่จะสอนหลักธรรมในพุทธศาสนาเช่นเดียวกับการสอนหลักธรรมทางพุทธศาสนาในชาดก

พัฒนาการของการสอนศีลธรรมก่อนที่จะกลายมาเป็นการสอนด้วยนวนิยายอิงพุทธศาสนา ยังมีวรรณกรรมอีกประเภทหนึ่งคือกลอนสวดซึ่งเป็นวรรณกรรมคำสอนที่มีต้นเค้ามาจากวัด¹⁵ จุดมุ่งหมายของกลอนสวดอยู่ที่การสั่งสอนศีลธรรม โดยใช้กลวิธีการสอนทั้งทางตรงและทางอ้อม การมุ่งสอนศีลธรรมโดยตรงมีลักษณะคล้ายการเทศนา เพียงแต่ใช้รูปแบบคำประพันธ์เข้าช่วยทำให้นามาสวดอ่านได้ไพเราะ มีท่วงทำนองน่าฟังมากกว่าการเทศนาธรรมคา ส่วนการสอนศีลธรรมทางอ้อมใช้วิธีการยกนิทานหรือชาดกเพื่อใช้เรื่องราวที่มีพฤติกรรมของตัวละคร เป็นอุทาหรณ์นำไปสู่แนวคิดอันเป็นศีลธรรม¹⁶ ทำให้เห็นได้ว่า ทั้งชาดก กลอนสวด และนวนิยายอิงพุทธศาสนามีจุดประสงค์เป็นอันเดียวกัน นั่นคือการสอนศีลธรรมเป็นสำคัญ แตกต่างกันที่ชาดกเป็นวรรณกรรมคำสอนที่เป็นเรื่องเล่า มีความจำกัดในเรื่องโครงสร้าง รูปแบบและเนื้อหา กลอนสวดเป็นวรรณกรรมคำสอนประเภทคำกาพย์เป็นภาษาพูดหรือเป็นการสวดให้ไพเราะโดยอาศัยท่วงทำนอง มีทั้งส่วนที่นำมาจากชาดกและส่วนที่นำมาจากนิทานอื่น ๆ แต่วรรณกรรมทั้งสองยังมีเนื้อหาที่ใกล้เคียงกันคือเป็นเรื่องสั้น ๆ มีตัวละครไม่มาก หลักธรรมสำคัญมีเพียงข้อเดียว เนื้อเรื่องไม่มีความสลับซับซ้อนมากนัก ส่วนนวนิยายอิงพุทธศาสนาเป็นนวนิยาย เป็นเรื่องเล่าที่กว้างขวาง มีการนำเสนอหลักธรรมที่หลากหลายทั้งทางตรงและทางอ้อม และเป็นภาษาเขียนที่ทันสมัยขึ้นกว่าเดิม ถือได้ว่านวนิยายอิงพุทธศาสนาเป็นการสุกงอมของประเภทของวรรณกรรมที่เรียกว่าวรรณกรรมคำสอนเพราะเป็นวรรณกรรมคำสอนร่วมสมัย

¹⁵ ศรีศิลป์ บุญขจร, วรรณกรรมประเภทกลอนสวดของภาคกลาง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ (รายงานผลการวิจัย ทุนวิจัย รัชดาภิเษกสมโภช, 2530), หน้า 121.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

5.3.3 ความแตกต่างของนวนิยายอิงพุทธศาสนากับชาดก

โดยที่ชาดกและนวนิยายอิงพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กันในด้านของพัฒนาการคือชาดกเป็นต้นเค้าของเรื่องสั้นไทย เรื่องสั้นไทยกับนวนิยายไทยอาจกล่าวได้ว่ามีส่วนสัมพันธ์กันในเรื่องขององค์ประกอบบางประการซึ่งถือได้ว่าวรรณกรรมทั้งสองเป็นที่มาของนวนิยายอิงพุทธศาสนา ชาดกและนวนิยายอิงพุทธศาสนาจึงมีทั้งส่วนที่คล้ายกันและส่วนที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้

ในการเปรียบเทียบด้านองค์ประกอบนั้น วรรณกรรมชาดกจัดเป็นวรรณกรรมคำสอนประเภทมุขปาฐะ คือเล่าปากต่อปาก กลายมาเป็นกลอนสวดเมื่อมีผู้ต้องการที่จะสื่อหัวข้อธรรมด้วยการสวด แต่ส่วนที่แตกต่างกันนอกจากจะเป็นเรื่องของยุคสมัย และเรื่องของรูปแบบการนำเสนอ เช่นผู้เล่าชาดกคือพระพุทธรเจ้า มูลเหตุของการเล่าเพราะปัญหาเกิดขึ้น มีผู้นำปัญหานั้นมาทูลถาม เนื้อหาของเรื่องมุ่งสอนข้อธรรมสำคัญเพียงข้อเดียว การเดินเรื่องเป็นไปอย่างเรียบง่าย การจบเรื่องด้วยสูตรสำเร็จที่ตัวละครสำคัญคือพระพุทธรเจ้า ที่สำคัญรองลงมาก็เป็นพระสาวก จุดประสงค์เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์พระพุทธรเจ้าผู้ทรงเล่าเรื่อง ส่วนนวนิยายอิงพุทธศาสนา เป็นรูปแบบวรรณกรรมร่วมสมัยเป็นวรรณกรรมสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก มูลเหตุของการสร้างงานวรรณกรรมประเภทนี้อยู่ที่ความต้องการในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนา การเดินเรื่องมีความสลับซับซ้อนบ้างตามเทคนิคและกลวิธีของการเขียนแบบใหม่ การจบเรื่องมีการจบที่หลากหลายตามที่ใ้กล่าวมาแล้ว ในส่วนที่ว่าด้วยการเปรียบเทียบระหว่างนวนิยายอิงพุทธศาสนากับนวนิยายทั่วไป ตัวละครสำคัญจะมีความหลากหลาย แต่ก็ยังคงมีลักษณะของความเป็นตัวละครแบบฉบับคือมีคุณธรรมสูง จุดประสงค์ของผู้เขียนคือต้องการให้ผู้อ่านสนใจในหลักธรรมทางพุทธศาสนาและนำหลักธรรมนั้นไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยส่วนที่กล่าวมานี้เป็นส่วนที่แตกต่างกันทางองค์ประกอบและที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือด้านตัวละคร ด้านแก่นเรื่องและโครงเรื่อง และด้านกลวิธีในการแต่งคือ

5.3.3.1 ด้านตัวละคร

การสร้างตัวละครหรือการกำหนดนิสัยของตัวละครแบบเดิมในชาดก จะเป็นตัวละครที่สมจริงบ้างไม่สมจริงบ้าง ที่สมจริงคือตัวละครที่เป็นมนุษย์ เป็นพ่อค้า เป็นอาจารย์ เป็นบุคคลต่าง ๆ ที่ไม่สมจริงคือตัวละครที่เป็นสัตว์พูดได้ ดังที่สุภารัตน์ เสรีวัฒน์ กล่าวว่า

นิทานชาดกเอกนิบาตนิทานอีสปและนิทานแรกในเรื่องนางนพมาศนี้ มักมีตัวละครเป็นสัตว์เป็นส่วนใหญ่ บางเรื่องก็มีแต่สัตว์ล้วน ๆ บางเรื่องมีมนุษย์ด้วย ถ้ามีมนุษย์

ด้วย มนุษย์และสัตว์จะสามารถติดต่อพูดคุยเรื่องกันได้ เช่นลูกสุนัข (พระโพธิสัตว์) พุคกับพระเจ้าพรหมทัตต์ พระเจ้ากรุงพาราณสีในกุกุรชาดก พราหมณ์ พุคกับแพะในมตกภัตตชาดก สุนัขล่าเนื้อพุคกับนายพรานในนิทานอีสปเรื่องสุนัขล่าเนื้อกับนายพราน เป็นต้น¹⁷

นอกจากนี้ยังได้กล่าวว่า การกำหนดตัวละครในนิทานชาดกและนิทานอีสปมีลักษณะที่แตกต่างกันในแง่ของความสมจริง

การกำหนดตัวละครในนิทานชาดกและนิทานอีสป มีลักษณะต่างกันบ้างคือ ตัวละครในนิทานชาดก เป็นตัวละครสมมติมากกว่าในนิทานอีสป เช่นในชาดกมี พระอินทร์ กิณนร นาค ครุฑ อสูร (โดยเฉพาะในกุกุลาชาดก) และม้าอัศร เป็นต้น ส่วนในนิทานอีสปมีตัวละครเป็นสัตว์ธรรมดาเป็นส่วนใหญ่¹⁸

ตัวละครในนวนิยายอิงพุทธศาสนาจะมีลักษณะที่คลี่คลายมาเป็นบุคคลจริงทั้งหมด ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นสองประเภทคือ เป็นบุคคลจริงๆ ในพุทธประวัติ เช่นพระพุทธเจ้า พระอานนท์ พระสารีบุตร พระองคุลิมาล พระเจ้าอโศก และเป็นบุคคลจริงในเรื่องที่ผู้เขียนแต่งขึ้นด้วยจินตนาการของตนเอง เช่น ลีลาวดี อาจารย์ฉันทสุภะ อัถถนิรุต หลวงพ่อทอง พระมหาชวน สันต์ อริสโตฟา เป็นตัวละครที่สมจริง ถอดแบบออกมาจากบุคคลทั่วไป ไม่มีตัวละครที่เป็นสัตว์พูดได้เช่นแต่ก่อน ที่เหมือนกันคือตัวละครสำคัญมักมีคุณธรรมที่สูงส่ง แต่ในนิทานชาดกจะมองเห็นได้ว่า ตัวละครสำคัญจะมีคุณธรรมมากกว่าตัวละครในนวนิยายอิงพุทธศาสนา ทั้งนี้เนื่องจากชาดกทุกเรื่องเป็นอดีตชาติของพระพุทธเจ้า ในการบำเพ็ญบารมีก่อนจะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในชาตินี้ เช่นเมื่อเปรียบเทียบความกตัญญูแล้วไม่มีตัวละครในนวนิยายอิงพุทธศาสนาคนใดเทียบได้กับความกตัญญูของสุวรรณสามกุมารในสุวรรณสามชาดก* แม้แต่ตัวละครที่เป็นสัตว์ก็ยังมีคุณธรรมที่สูง ดังที่เฉลิม มากนวล ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยของตนว่า

¹⁷ สุตารัตน์ เสรีวัฒน์, วิวัฒนาการของเรื่องสั้นในเมืองไทย ตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. 2475 (เอกสารการนิเทศการศึกษามหาวิทยาลัย 212 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษาศึกษา, 2522), หน้า 38-39.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 40.

* สุวรรณสามชาดก เป็นหนึ่งใน ทศชาติชาดก เป็นเรื่องราวในครั้งที่พระพุทธเจ้าสาวพระชาติเพื่อบำเพ็ญเมตตาบารมี โดยสุวรรณสามกุมารเป็นที่รักของสัตว์ในป่า แม้จะถูกพระเจ้ากรุงพาราณสียิงจนล้มลงแต่ก็เรียกหาผู้ยิงด้วยความอ่อนโยนมีเมตตา

บทบาทของตัวละครในนิทานอิสปมีลักษณะคล้ายชีวิตสัตว์จริง ๆ มากกว่าในนิทานชาดก สัตว์ในนิทานชาดกเป็นสัตว์ที่มีอุดมคติสูง มีความกล้าหาญเสียสละ กตัญญูอย่างแรงกล้า¹⁹

ในขณะที่ วิทย์ ศิวะศรียานนท์กล่าวว่า

โดยมากแล้ววรรณคดีชิ้นเอกของเราถ้าไม่เป็นเรื่องราวของท้าวพญามหากษัตริย์ เช่น เรื่องรามเกียรติ์ อิเหนา มัทนะพาธา พระอภัยมณี พระลอ ก็ได้เค้าเรื่องมาจากปัญญาสชาดกซึ่งเป็นเรื่องราวของพระโพธิสัตว์ในขณะที่เสวยชาติต่าง ๆ เช่น สมุทโฆษ สังข์ทอง กาวี พระสุธน ดังนี้พอจะตั้งข้อสังเกตได้ว่า วรรณคดีไทยที่มาจากวรรณคดีภารตะมักจะเป็นเรื่องของบุคคลชั้นสูง ส่วนวรรณคดีไทยที่เป็นของพื้นเมือง กวีของเราคิดขึ้นเองหรือที่เกิดจากเรื่องราวปรัมปราที่เล่าสู่กันฟังมาช้านาน มักจะเป็นเรื่องของสามัญชนเช่นเรื่องขุนช้างขุนแผน นิราศนรินทร์ กำศรวล-ศรีปราชญ์ เป็นต้น²⁰

ทำให้เราทราบได้ว่าตัวละครของนวนิยายอิงพุทธศาสนามีลักษณะผสมผสานระหว่างเรื่องราวที่มาจากภารตะหรืออินเดีย เช่นในนวนิยายหลายเรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าและพระสาวกรวมทั้งเรื่องที่ใช้ประเทศอินเดียเป็นฉากจะมีลักษณะที่สูงส่ง ส่งผลกระทบต่อตัวละครที่นักเขียนไทยคิดขึ้นเองในตอนหลังจึงเป็นลักษณะผสมผสานระหว่างตัวละครฝ่ายที่มาจากอินเดียและตัวละครของไทยเราเอง ทำให้ตัวละครในนวนิยายอิงพุทธศาสนามีความเป็นตัวละครที่มีคุณธรรมสูง

5.3.3.2 ด้านแก่นเรื่อง

แก่นเรื่องและโครงเรื่องเดิมในชาดก สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน เข้าใจได้ง่าย ส่วนมากเป็นแก่นเรื่องหรือโครงเรื่องที่เป็นคุณธรรมที่บุคคลควรประพฤติในชีวิตประจำวัน มีแก่นเรื่องและโครงเรื่องเดียว คือมุ่งจะสอนคุณธรรมข้อใดก็จะกำหนดให้ตัวละครเดินตามแนวทางของคุณธรรมข้อนั้นอย่างชัดเจนไม่ว่าจะเป็นความกตัญญู หรือความเสียสละ ดังที่สุภารัตน์ เสรีวัฒน์กล่าวว่า

แก่นเรื่องของนิทานชาดก ส่วนใหญ่จะยึดหลักที่สำคัญของพุทธศาสนาคือหลักธรรม ได้แก่การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว บุคคลประกอบกรรมเช่นไร

¹⁹ เฉลิม มากนวล, การวิเคราะห์เปรียบเทียบนิทานอิสปกับนิทานชาดก (เอกสารนิเทศน์การศึกษาฉบับที่ 167 หน่วยศึกษานิตเทศน์กรมการฝึกหัดครู, พระนคร : คุรุสภา, 2518) หน้า 171.

²⁰ วิทย์ ศิวะศรียานนท์, วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2531), หน้า 41.

ยอมได้ผลกรรมเช่นนั้น นิทานชาดกยังขึ้นอยู่กับความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์ เชื่อว่า นิทานชาดกเป็นเรื่องราวของพระโพธิสัตว์ในพระชาติปางก่อน และเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏสงสารไม่ต้องมาเกิดอีก ความเชื่อในเรื่องนี้เห็นได้ชัดจากการที่พระองค์ทรงประชุมชาดกว่า ผู้ใดในเรื่องชาดกที่เพิ่งทรงเล่าจบไปกลับชาติมาเกิดเป็นใคร ตัวละครทุกตัวในชาดก จะต้องมาเป็นคนใดคนหนึ่งเสมอในพุทธกาล ไม่ตัวละครตัวใดหายไปเลย ๆ นอกจากนั้นนิทานชาดกยังสอดแทรกสุภาษิตอันแสดงถึง สุกตนิยามคือ แนะนำแนวทางให้เวไนยสัตว์ปฏิบัติปฏิบัติชอบอยู่แทบทุกเรื่อง²¹

แก่นเรื่องที่คลี่คลายมาในนวนิยายอิงพุทธศาสนาคือ นักเขียนไม่ได้นำเสนอแก่นเรื่องที่มีหัวข้อธรรมเพียงข้อเดียว นอกจากตัวละครสำคัญของเรื่องจะสื่อคุณธรรมที่สำคัญเป็นอันดับแรกของเรื่องแล้ว ยังสามารถจะสื่อให้เห็นคุณธรรมข้ออื่นๆ ด้วย เรียกว่า ตัวละครหนึ่งคน สามารถชี้ให้เห็นคุณธรรมหลายข้อตามแต่เนื้อหาของเรื่องที่เป็นโอกาสให้นักเขียนได้สอดแทรกคุณธรรมข้อนั้น ๆ ลงไป เป็นการเสนอแก่นเรื่องที่กว้างขวางขึ้น มีความลึกซึ้งและละเอียดประณีตมากยิ่งขึ้น เช่นการสอนเรื่องความกตัญญู ในชาดกเรื่องสุวรรณสาม จะเห็นว่าตัวละครสำคัญมีความกตัญญูต่อมารดาบิดา ขอมเสียดสละตนเองเพื่อมารดาบิดาผู้ตาบอด วันหนึ่งขณะไปตักน้ำที่ต้ำน้ำ ถูกแควดล้อมด้วยหมูสัตว์ป่าเพราะเป็นที่รักของสัตว์เหล่านั้น ถูกพระราชอาแห่งกรุงพาราณสีพระนามว่า ปิลักษณ์ ยิงด้วยลูกศรอาบยาพิษ จนเสียชีวิต ก่อนสิ้นใจได้ฝากฝังมารดาบิดาไว้กับพระราชามีพระทัยสงสารจึงรับปาก เมื่อไปถึงกระท่อมของมารดาบิดาของสุวรรณสามก็ได้เล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟัง มารดาบิดาขอให้พระราชพาไปยังที่เกิดเหตุ เมื่อไปถึงจึงได้ตั้งสัตยธิษฐานว่า ด้วยความมีศีลธรรมของสุวรรณสามขอให้สุวรรณสามหายจากโรค แม้เทพดาที่มายังที่เกิดเหตุและตั้งสัตยธิษฐานเช่นเดียวกับมารดาบิดาของสุวรรณสาม ทำให้สุวรรณสามหายจากอาการบาดเจ็บ มารดาบิดาทั้งสอง หายจากการตาบอด จากนั้นสุวรรณสามจึงได้เทศนาสั่งสอนพระเจ้าปิลักษณ์ให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม การสรุปชาดกที่สำคัญคือ สุวรรณสามในชาติก่อนคือ พระพุทธองค์ในชาตินี้ มารดาและบิดาในชาติปางก่อนคือพระมารดาและพระบิดาในชาตินี้

ส่วนในเรื่อง ถ่มน้ำนมมหา ได้มีการสั่งสอนความกตัญญูที่คลี่คลายออกไป คือผู้เขียนได้กำหนดให้ตัวละครคือบัณฑิตยากจนจากชนบท เดินทางไปสอบเพื่อรับราชการ พอสอบผ่านรอบแรก พระราชามีพระประสงค์จะทดสอบความกตัญญู จึงให้ราชบุรุษนำมารดาบิดาของเขามาขอทานในทางที่พระองค์จะเสด็จไปบูชาพระพุทธบาทที่ฝั่งแม่น้ำนมมหา พระราชาดามว่ารู้จักหญิงชายชราทั้งสองหรือ

²¹ สุวรัตน์ เสรีวัฒน์, วิวัฒนาการของเรื่องสั้นในเมืองไทย ตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. 2475 (เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 212 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษาค้นคว้า : 2522), หน้า 158.

ไม่ บัณฑิตผู้นั้นตอบว่าไม่รู้จัก พระราชาจึงทรงรับสั่งให้กลับไปบำรุงมารดาบิดาแล้วมาสอบใหม่ เมื่อ บัณฑิตคนนี้สำนึกผิดจึงกลับมาสอบใหม่และได้เป็นข้าราชการที่มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ครูอาจารย์ และ มีความขยันหมั่นเพียรจน ได้ก้าวขึ้นเป็นรองเสนาบดี

จะเห็นว่าในการสั่งสอนศีลธรรมในวรรณกรรมทั้งสองประเภทมีความแตกต่างกัน การสอนศีลธรรมในชาดกจะเป็นเรื่องราวที่เข้าใจง่าย ตัวละครมีคุณธรรมสูงส่ง มีปาฏิหาริย์ที่เกี่ยวข้องกับ เทวดา ส่วนในนวนิยายอิงพุทธศาสนาจะมีความซับซ้อนมากขึ้น ตัวละครก็ไม่ใช่ว่าจะมีคุณธรรมสูงส่ง ที่สมบูรณ์แบบ เพราะยังมีกิเลสอยู่บ้างคือยังมีความอ้ออวยอยู่ และไม่มีปาฏิหาริย์เข้ามาเกี่ยวข้อง

5.3.3.3 ด้านรูปแบบและกลวิธีในการแต่ง

รูปแบบและกลวิธีเดิมในชาดก คือเป็นเรื่องเล่าที่ไม่สลับซับซ้อน เป็นการเดินเรื่องไปตาม ลำดับของเหตุการณ์ ไม่ให้รายละเอียดในด้านของสถานที่ ไม่มีการแยกบทสนทนาออกมาให้เห็นอย่าง ชัดเจน เป็นลักษณะของการบรรยายต่อเนื่องกันไป ไม่มีการใช้ภาษาในการบรรยายที่หลากหลายเช่น ปัจจุบัน ดังที่สุภารัตน์ เสรวิวัฒน์กล่าวว่า

นิทานจะไม่สนใจหากลวิธีพลิกแพลงเพื่อทำให้เรื่องน่าสนใจขึ้น นำคิดตามขึ้น มุกเล่าไปตามลำดับเหตุการณ์เกิดขึ้น จากเหตุไปสู่ผล นอกจากเรื่องที่ต้องการชี้ผล ก่อนแล้วเล่าเหตุ (โดยเฉพาะในนิทานชาดก) ยังเล่าตามลำดับเวลาอยู่นั่นเอง²²

อย่างเช่นในสุวรรณสามชาดก ใช้กลวิธีในการบรรยายว่า

พระราชา ทรงสดับวาจานั้นทรงดำริว่า ผู้นี้แม้ถูกเรายิงล้มลงแล้วยังไม่ค่า ไม่บรีกาษ เรา กลับร้องเรียกด้วยถ้อยคำอันน่ารัก ดังนี้แล้ว เสด็จไปยังที่ใกล้สามคาบสนั้น เห็นสามคาบสนั้นประสพทุกข์แล้ว พระองค์เองทรงกันแสง²³

จากตัวอย่างทั้งสองนี้จะเห็นได้ว่า กลวิธีที่ใช้บรรยายในชาดก เป็นการใช้ภาษาแบบเก่า ไม่มีการใช้ เครื่องหมายวรรคตอนคำพูด ซึ่งลักษณะนี้คล้ายกับภาษาในคัมภีร์หรือตำนานต่าง ๆ ขณะที่นวนิยายอิง พุทธศาสนามีภาษาที่ใช้ในการบรรยายที่เป็นไปตามรูปแบบของนวนิยายทั่วไป คือนอกจากจะเป็น

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

²³ มหามกุฏราชวิทยาลัย, มังคลัตถปิณี แปล เล่ม 2 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย , 2535, หน้า

ภาษาสำนวนการบรรยายแบบใหม่ด้วยลีลาโวหารแบบปัจจุบันแล้วยังมีการแยกให้เห็นบทสนทนาอย่างชัดเจนเช่นในบทสนทนายาระหว่างธนิยะกับหัวหน้าโจรในเรื่องกองทัพธรรม เป็นเช่นนี้

(ธนิยะกล่าวว่า)

“ดูก่อนนายโจร ท่านนึกหรือว่า ข้าพเจ้ากุมเกวียนหมูใหญ่มาอย่างนี้จะตั้งอยู่ในความประมาทให้ท่านเข้าปล้นได้ตามอำเภอใจ”

(นายโจรกล่าวว่า)

“ข้าแต่ นาย ข้าพเจ้าเคยปล้นพ่อค้าเกวียนในระหว่างทางที่จะไปสู่แคว้นอังคะได้ผลมาแล้ว และยังได้เคยปล้นในที่อื่น ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงเข้าปล้นท่าน”²⁴

จะเห็นว่าภาษาในการโต้ตอบจะยังมีส่วนที่ไม่สมจริงอยู่บ้าง เพราะคงไม่มีใครพูดกับโจรด้วยภาษาที่สุภาพเช่นนี้ แม้แต่โจรเองก็คงไม่พูดสุภาพเช่นกัน แต่ก็ยังเป็นภาษาที่ใช้ในสมัยพุทธกาลทำให้ไม่คิดใจในเรื่องของความสมจริงในเรื่องบทสนทนา เพราะลักษณะการสนทนาได้คลี่คลายมาในนวนิยายอิงพุทธศาสนาที่เป็นเรื่องราวในประเทศไทย การพูดจะสมจริงมากขึ้น เช่นมีการใช้คำว่า ข้า เอ็ง นัง นาง ยาย ในนวนิยายของทวี วรคุณ นอกจากนี้นวนิยายอิงพุทธศาสนายังมีการใช้ลำดับเรื่องที่ซับซ้อน มีการคลายเงื่อนตามเทคนิคลวรีชของนวนิยายที่มีให้เห็นในนวนิยายโดยทั่วไป เช่นในเรื่องอันชนกชนนีนี้รักเจ้า เรื่องราวเริ่มต้นขึ้นตอนอรุณรุ่งที่กลางป่าแห่งหนึ่ง ตัวละครเริ่มปรากฏออกมาและเริ่มเล่าถึงประวัติความเป็นมาของตนเองและบุตรชายก่อนที่จะมาปฏิบัติธรรมอยู่กลางป่าแห่งนี้ ในเรื่องเล่าก็เป็นเดินเรื่องตามลำดับเวลา และเรื่องราวย้อนกลับมาจบที่จุดเดิม เรื่องได้เริ่มกาสาवพัศตร์ เริ่มที่พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงแต่งตั้งจะไปปราบโจรองकुสิมाल เสด็จไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่พระเชตวัน พบโจรองकुสิมालได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุอยู่ที่นั่น จากนั้นเนื้อเรื่องได้เล่าย้อนไปถึงความเป็นมาของพระองकुสิมालเถระ แล้วเรื่องย้อนมาบรรจบกันที่จุดเริ่มต้น และเรื่องก็ได้ดำเนินต่อไปอีกจนจบลงที่การสำเร็จพระอรหันต์ของพระองकुสิมาลเถระ นอกจากนี้ยังมีกลวิธีการเดินเรื่องแบบอื่น ๆ อีก เช่นการให้ตัวละครพูดคุยกันตลอดเรื่องและมีเรื่องแทรกเข้ามา เช่นเรื่องแสงเทียน และพ่อผมเป็นมหา การเดินเรื่องแบบตัวละครสำคัญคงเดิม แต่สลับสับเปลี่ยนตัวละครอื่นๆ เช่นเรื่องหลวงพ่อทองวัดโบสถ์ การเดินเรื่องด้วยจดหมายคือเรื่อง จากวารถึงนภาพร แต่ลำดับเรื่องส่วนมากก็จะขึ้นพื้นฐานด้วยการเล่าแบบต่อเนื่องตามลำดับเหตุการณ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเขียนยังติดอยู่ในรูปแบบของชาดกและมุงสอนศีลธรรม จึงทำให้ไม่ค่อยได้ใส่ใจต่อความแยบยลทางกลวิธีเท่าใดนัก ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่จะมีมากกว่าชาดกก็อนนวนิยายอิงพุทธศาสนาจะกำหนดสถานที่อย่างชัดเจนว่าเรื่องเกิดขึ้นที่ใด

²⁴ สุชีพ ปุญญาภภาพ, กองทัพธรรม (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2518) หน้า 8.

5.3.4 บทบาทของชาดกในนวนิยายอิงพุทธศาสนา

เนื่องจากนวนิยายอิงพุทธศาสนา เป็นวรรณกรรมคำสอนที่กลายรูปมาจาก วรรณกรรมประเภทชาดก ทำให้บทบาทของชาดกยังมีต่อนวนิยายอิงพุทธศาสนาในแง่ของการนำเสนอคุณธรรมในพุทธศาสนา ดังนั้นนักเขียนนวนิยายอิงพุทธศาสนาจึงได้นำชาดกมากล่าวอ้างเพื่อเสริมคุณธรรมของตัวละครหรือเสริมแก่นเรื่องให้เด่นชัดขึ้น นอกจากนี้จะเป็นการกล่าวอ้างแล้วยังมีการนำชาดกมาเล่าใหม่ในรูปแบบของเรื่องเล่าแทรกย่อบ้าง ขยายบ้างตามแต่กลวิธีของนักเขียนแต่ละคน อย่างเช่นสุชีพ ปุญญานุภาพ มักจะกล่าวอ้างชาดกแต่ไม่มีการนำชาดกมาเล่าใหม่ ขณะที่วิน อินทสระ นอกจากจะกล่าวอ้างแล้วยังมีการนำชาดกมาถ่ายทอดเป็นเรื่องสั้นแทรกลงในนวนิยายของตนด้วย ชาดกที่นักเขียนนำเสนอในนวนิยายอิงพุทธศาสนามักจะมีการคงรูปแบบเดิมคืออ้างถึงสาเหตุของชาดก มีพระพุทธเจ้าปรารภถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ จึงทรงเล่าชาดกให้พระสงฆ์ฟัง ต่อจากนั้นก็เป็นการเดินเรื่องในชาดก และสรุปจบตามแบบของการประมวลชาดกคือสรุปว่าใครเป็นใครในชาดกก่อนและชาดกนี้ บางทีก็บอกแต่ว่าเป็นนิทาน หรือเป็นชาดก อาจจะเป็นการหยิบยกเอาเนื้อเรื่องจากชาดกตอนใดตอนหนึ่ง แล้วไม่มีการสรุปจบตามแบบของชาดกทั่วไป

ยกตัวอย่างการนำเสนอชาดกที่เป็นการคงรูปแบบการนำเสนอที่เดินตามแบบเดิมคือ เรื่องสุดโสมชาดก ในนวนิยายอิงพุทธศาสนาเรื่อง จอมจักรพรรดิอโศก ภาค 2 พอถึงตอนที่วัดโสภณกุมาร พระอนุชาของพระเจ้าอโศก อุปสมบทและบรรลุประอรหันต์แล้ว ผู้เขียนได้หาช่องทางที่จะนำชาดกมาเล่าแทรกดังนี้

จอมจักรพรรดิอโศก ได้ทรงทราบปฏิปทาของ บัณฑิตแต่โบราณเช่นพระเจ้าสุดโสมโพธิสัตว์แล้วมีพระทัยน้อมไปเพื่อดำเนินตาม และทำให้พระองค์ทรงแน่พระทัยอย่างยิ่งว่า สิ่งที่มีมนุษย์ควรต้องการมากที่สุดและอันดับแรกคือ “ธรรม” เรื่องแห่งพระเจ้าสุดโสมโพธิสัตว์ เป็นดังนี้:-

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับ ณ เขตวันมทาวีหาร ในครั้งนั้นภิกษุทั้งหลายประชุมกันในธรรมสภาแล้วสนทนากันว่า น่าอัศจรรย์จริงหนอ พระผู้มีพระภาคทรงฝึกพระองค์ผู้มีเคยเป็นมหาโจร มีฝ่ามือชุ่มด้วยเลือด ร้ายกาจเป็นปานนั้น โดยมีต้องใช้ศาสตราใด ๆ เลย ทำให้ท่านหมดพยศได้ทรงกระทำกิจที่ทำได้ยาก...

พระศาสดาเสด็จมาสู่ธรรมสภา ทรงทราบเรื่องที่ภิกษุทั้งหลายสนทนากันแล้วจึงตรัสว่า ก่อนนิกขุทั้งหลาย เราผู้ได้บรรลุนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ฝึกพระองค์ผู้มีเคยเป็นมหาโจรได้ในเวลาบัดนี้ ไม่เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์เลย เมื่อครั้งเรายังบำเพ็ญ

ปู่พวงจรีอายุยังมิได้ตรัสรู้ ก็ได้เคยพิจารณาพระองคุลิมาลาแล้ว ตรัสตั้งนี้แล้วทรงคุณธิอยู่ เมื่อภิกษุทั้งหลายทูลอาราธนาให้ทรงเล่า จึงนำเรื่องมา ดังนี้:-

ในอดีตกาล พระราชาพระนามว่าโกธัพพะ เสาวยราชสมบัติโดยธรรมในนครอินทปิตร แคว้นกุรุ เวลานั้นพระโพธิสัตว์(ผู้ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในกาลต่อไป) อุบัติในพระครรภ์ของพระอัครมเหสีแห่งพระเจ้าโกธัพพะนั้น พระชนกชนนี และพระประยูรญาติถวายพระนามว่า สุตโสสม เพราะมีพระพักตร์ดั่งดวงจันทร์ และพระอชยาศัยน้อมไปในการศึกษา...²⁵

จากนั้นก็ใช้การบรรยายโดยคงเนื้อเรื่องให้เป็นการเดินตามชาดกที่มีอยู่เดิม แต่ผู้เขียนได้ปรับแต่งให้เป็นเรื่องสั้น โดยใช้การบรรยาย ฉาก บทสนทนาที่เป็นรูปแบบของเรื่องสั้นในการเดินเรื่อง และไปสรุปลงที่การประชุมชาดกที่ว่า โจร โปริสาทในชาติก่อนคือพระองคุลิมาลาในชาตินี้ สุตโสสมกุมารในชาติก่อนคือพระพุทธองค์ในชาตินี้ บางครั้งจะเป็นลักษณะนิทานคือเรื่องเล่าที่ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครพูดขึ้นมาในเนื้อเรื่องที่กำลังสนทนากัน อย่างเช่นในการสนทนากันเรื่องโทษของสุรา ตัวละครได้ยกนิทานขึ้นมาเสริมว่า

“ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าได้สดับมาเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับโทษของสุรานี้ซึ่งมีข้อความย่อดังต่อไปนี้

“นานมาแล้วมีพระราชโอรสองค์หนึ่ง ทรงโปรดการเสพสุรามากจนไม่สามารถเว้นได้เลยและมีอีกประการหนึ่งคือทรงโปรดการเสวยเนื้อจนไม่สามารถงดเว้นได้อีกเหมือนกัน...”²⁶

จากนั้นก็เป็นการเล่าเรื่องของพระราชโอรสที่เมาสุราจนและเรียกหาเนื้อมาเสวยเป็นกับแกล้ม แต่เมื่อไม่ได้เนื้อจึงหักคอพระโอรสที่พระองค์ทรงโปรดปรานมากที่สุดให้คนครัวไปทำอาหารมาให้ เนื้อเรื่องจบลงที่พระราชโอรสสลดพระทัยและทรงเห็นโทษของสุราจึงอธิษฐานว่าจะไม่ทรงแตะต้องสุราอีกเลย จะเห็นว่าส่วนนี้ไม่มีการอ้างถึงการประชุมชาดก แต่เป็นการจบเรื่องลงอย่างลอย ๆ และให้ตัวละครผู้เล่าเรื่องสรุปถึงคุณและโทษของเรื่องราวนั้น ๆ แทน ลักษณะเช่นนี้จะมีอยู่ในนวนิยายอิงพุทธศาสนาหลายเรื่อง บางครั้งก็บอกชื่อชาดก บางครั้งก็บอกเป็นชาดก บางครั้งก็กล่าวว่าเป็นนิทานดังนี้ เป็นต้น เรียกว่าชาดกเป็นเรื่องแทรกเพื่อย้ำคติธรรมในนวนิยายอิงพุทธศาสนา

²⁵ วคิน อินทสระ, จอมจักรพรรดิอโศก ภาค 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2517), หน้า 741-742.

²⁶ วคิน อินทสระ, แสงเทียน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2534), หน้า 40.

ส่วนจุดมุ่งหมายของการนำชาดกมาเล่าในนวนิยายอิงพุทธศาสนา คือ เพื่อความรู้ เพื่อความเพลิดเพลิน และเพื่อนำไปปฏิบัติเช่น ชาดกที่นำมาแทรกในนวนิยายอิงพุทธศาสนาได้แก่ สุวรรณสามชาดกที่เป็นการสอนเรื่องความเมตตารองลงมาคือกัณฐก มหาชนกชาดก ที่สอนเรื่อง ความเพียร มโหสถชาดก ที่มุ่งความเพลิดเพลินในการใช้ปัญญาเพื่อแก้ไขปัญหา เติมยชาดก และ กุณฑลชาดก ที่สอนเรื่องความอดทน ธรรมบาลชาดก ที่สอนเรื่องคุณของการรักษาศีล กปิชาดก ที่สอนเรื่องโทษของคนพาล สุตโตสมชาดกที่สอนเรื่องคุณของกัลยาณมิตร ชาดกเรื่องทิวาภูมิมาร ที่สอนเรื่องความไม่ผูกเวรหรือการให้อภัย และยังมีชาดกเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่องที่ปรากฏชื่อบ้างไม่ปรากฏชื่อบ้าง

5.3.5 การสอนศีลธรรมในชาดกกับในนวนิยายอิงพุทธศาสนา

อย่างที่ได้อธิบายแล้วว่า นวนิยายอิงพุทธศาสนาเป็นวรรณกรรมคำสอนที่พัฒนาหรือคลี่คลายมาจากวรรณกรรมประเภทชาดก โดยที่นวนิยายอิงพุทธศาสนาเป็นวรรณกรรมคำสอนร่วมสมัยกับความคลี่คลายทางด้านรูปแบบการสอนหลักธรรมทางพุทธศาสนาจึงกลายมาเป็นการสอนด้วยวรรณกรรมร่วมสมัยคือนวนิยาย เพราะนวนิยายถือเป็นวรรณกรรมที่เข้าถึงผู้คนในสังคมได้มากที่สุด ดังเช่นที่ได้กล่าวถึงรูปแบบของแก่นเรื่องที่แตกต่างกันในส่วนที่ว่าด้วยองค์ประกอบของนวนิยายอิงพุทธศาสนากับชาดกว่า ในการสอนเรื่องความกตัญญูจะใช้ตัวละครเพียงคนเดียวแล้วสื่อให้เห็นถึงคุณธรรมข้อนั้น แต่ในนวนิยายอิงพุทธศาสนากลับเป็นเรื่องที่กลมกลืนกับเรื่องราวแบบนวนิยายคือมีรูปแบบการนำเสนอด้วยเรื่องเล่าที่สลับซับซ้อนบ้าง เนื้อเรื่องที่เรียบง่ายบ้าง

ตัวผู้สอนศีลธรรมในชาดก คือพระพุทเจ้า ใช้เรื่องราวในอดีตมาเป็นอุทาหรณ์เพื่อสอนพระสาวก เป็นการมุ่งเฉพาะบุคคล ในตอนประชุมชาดก พระภิกษุผู้เกี่ยวข้องมักจะได้รับบรรลुकุณธรรมสูงสุดคือพระอรหันต์ หากเป็นบุคคลที่ประพฤติผิดก็จะถูกตำหนิ เช่นพระเทวทัต พระติสสะ และสรรเสริญคุณธรรมที่ตรงข้ามกับพฤติกรรมของตัวละครฝ่ายร้ายซึ่งตรงกับพฤติกรรมของพระองค์ในการเสวยพระชาติเป็นสัตว์หรือคนในการบำเพ็ญบารมีเพื่อความเป็นแห่งพระพุทเจ้า

ตัวผู้สอนศีลธรรมในนวนิยายอิงพุทธศาสนา คือ ตัวละครในเรื่องซึ่งมีทั้งพระพุทเจ้า พระสาวกพระสงฆ์ พระราชา บุคคลผู้เป็นอาจารย์ และบุคคลทั่วไป และในนวนิยายหนึ่งเรื่องอาจจะมีตัวละครผู้สอนศีลธรรมมากกว่า 1 เช่น ในเรื่องกองทัพธรรม มีทั้งพระพุทเจ้า และธนิยะ ที่มีบทบาทในการสอนศีลธรรมที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีสุรเสนะผู้เป็นตัวละครสำคัญของเรื่องการสอนด้วยพฤติกรรมในเรื่อง แม่พริ้งผู้โง่บุญ มีท่านเจ้าอาวาสเป็นผู้มีบทบาทในการสอนศีลธรรมที่ชัดเจน ส่วนแม่พริ้งตัวละครสำคัญของเรื่องจะสอนศีลธรรมด้วยพฤติกรรม ในนวนิยายอิงพุทธศาสนาบางเรื่อง อาจจะเป็น

การสอนด้วยพฤติกรรมของตัวละครอย่างเดียว ไม่มีตัวละครที่มีบทบาทเป็นผู้สอน เช่นเรื่อง ตะวันออก-ตะวันตก และ อาทิตย์ขึ้นทางตะวันตก

การสอนจริยธรรมในชาดกมักจะรวมอยู่แต่เพียงในพฤติกรรมของตัวละครสำคัญเพียงส่วนเดียว ดังเช่นการสอนเรื่องความมีเมตตาและกตัญญูในสุวรรณสามชาดก จะเห็นว่าคุณธรรมข้อกตัญญูมีอยู่ในตัวละครสำคัญเท่านั้น แต่ในเรื่องลุ่มน้ำนมมหา กลัปแสดงให้เห็นโทษของการขาดความกตัญญูก่อน แล้วให้ออกาสคนคิดมาทำคุณได้โทษและแสดงผลของความกตัญญูต่อไป และบุคคลที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูก็มีหลายคน ไม่ใช่มีเพียงตัวละครสำคัญเท่านั้น อาจมีตัวละครอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูเช่นกัน ส่วนบุคคลที่ตัวละครสำคัญมอบความกตัญญูให้ไม่ใช่เป็นแต่มารดาบิดาอย่างเดียว ในชาดกเรื่องหนึ่งเป็นความกตัญญูต่อบุคคลอย่างเดียวโดยเฉพาะมารดาบิดาอย่างเดียว ถ้าเป็นครูอาจารย์ก็เป็นครูอาจารย์อย่างเดียว แต่ในนวนิยายอิงพุทธศาสนาเรื่องหนึ่งอาจมีทั้งมารดาบิดา ครูอาจารย์รวมทั้งบุคคลอื่นด้วย

หลักธรรมที่ใช้สอน ทั้งชาดกและนวนิยายอิงพุทธศาสนาจะใช้หลักธรรมเดียวกันในการสั่งสอน จะต่างกันก็แต่รูปแบบและลีลาการสอนเท่านั้น เท่าที่ได้นำชาดกจำนวนหนึ่งมาศึกษาเพิ่มเติม พบว่า การประชุมชาดกของพระพุทธเจ้าส่วนมากจะสรุปลงที่ อริยสัจ 4 คือความเป็นทุกข์ของชีวิตและวิธีการคลายทุกข์ จากชาดกทั้งหมด 20 เรื่อง พบว่ามีอยู่ 8 เรื่องที่พระพุทธเจ้านำอริยสัจ 4 มาแสดงโดยเอานกปริยายและมุ่งความสำเร็จมรรคผลแก่บุคคลที่สมควร แม้จะศึกษาจากชาดกไม่มากนัก แต่ก็พอจะสรุปได้ว่า การสอนศีลธรรมในนวนิยายอิงพุทธศาสนามีจำนวนเท่า ๆ กันกับการสอนศีลธรรมในชาดก เพราะชาดกมีทั้งหมด 550²⁷ เรื่อง แต่ถูกจำกัดว่าชาดกเรื่องหนึ่งจะมุ่งเสนอหลักธรรมสำคัญเพียงหัวข้อเดียว เช่นว่า อปัลณกชาดก สอนเรื่องข้อปฏิบัติเพื่อป้องกันความผิดพลาดในการดำเนินชีวิต วัณณุปถชาดก สอนเรื่องความเพียรเพื่อความสำเร็จ เสรีวาณิชชาดก สอนเรื่องโทษของการจองเวร จุลกเศรษฐีชาดกสอนเรื่องความฉลาดในการสร้างฐานะ ตัณฑุลนาฬิชาดก สอนเรื่องโทษของความไม่สันโดษโดย เทวธรรมชาดก สอนเรื่องความมีศีลธรรม กัญฐหาริชาดก สอนเรื่องโทษของมิงฉาภิฎฐิเกี่ยวกับการถือชั้นวรรณะ มฆเทวชาดก สอนเรื่องความเป็นอนิจจังของชีวิต สุขวิหาริชาดก สอนเรื่องการปฏิบัติธรรม ลักขณชาดก สอนเรื่องคุณธรรมของผู้นำ นิโครธมคชาดก สอนเรื่องการเลือกผู้นำ กัณทินชาดก สอนเรื่องโทษของตัณหาหรือความอยากเพราะหลงรักสตรี วัตมิกชาดก สอนเรื่องโทษของความไม่สันโดษในอาหาร ขราทียชาดก สอนเรื่องโทษของการว่ายากสอนยาก ติปัลลัตตมิกชาดก

²⁷ พระเทพเวที, พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2528), หน้า 261.

สอนเรื่องความว่านอนสอนง่าย มาตุตชาดก มตกภักตชาดก อายาจิตภักตชาดก สอนเรื่องโทษของ
มิจฉาทิฎฐิ นพปานชาดก สอนเรื่องความรอบคอบหรือความไม่ประมาทในชีวิต ดังนี้เป็นต้น ขณะที่
นวนิยายอิงพุทธศาสนาไม่ได้จำกัดการสอนศีลธรรมอยู่เพียงข้อเดียวและจำกัดบุคคลผู้มีพฤติกรรมที่จะ
ถ่ายทอดคุณธรรมข้อนั้นได้อย่างกว้างขวาง จึงเป็นการรวบรวมเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนาในชาดก
เหล่านั้นมาไว้ในนวนิยายของตนได้มาก หลักธรรมดังกล่าวนี้ได้แก่

- ความกตัญญู
- ความเพียร
- ความอดทน
- ความสันโดษ
- ความเสียสละ
- อริยสัจ 4
- ไตรลักษณ์
- สัมมาทิฎฐิ
- หลักกรรม
- ศีล
- โทษของอบายมุข

สิ่งเหล่านี้ถือเป็นข้อธรรมสำคัญในการดำเนินชีวิต สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือระดับ
ความเข้าใจเรื่องชีวิต ระดับของการปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตดีงาม และระดับของการเข้าถึงธรรม โดยการจบ
ชาดกจะเน้นที่การบรรลุธรรมของผู้ฟัง ส่วนการจบของนวนิยายอิงพุทธศาสนาจะนำผู้อ่านเข้าสู่หลัก
ธรรมด้วยการสรุปลงที่การเข้าถึงธรรมะของตัวละครสำคัญ หรือการใช้พฤติกรรมของตัวละครซึ่งให้
ผู้อ่านเข้าถึงหลักธรรมต่าง ๆ เรียกว่าเป็นการจบลงด้วยการสอนเหมือนกัน ต่างแต่ชาดกใช้ตัวละครที่เป็น
พระโพธิสัตว์เป็นผู้สอนทั้งด้วยพฤติกรรมและหลักธรรมคือใช้พฤติกรรมของตัวละครเป็นการชี้นำไปสู่
หลักธรรมข้อนั้น ๆ ในตอนจบเรื่องก็ให้ตัวละครสอนด้วยวาจาอีกที ในชาดกมีตัวละครสำคัญเป็นผู้
สอน จบชาดกแล้วพระพุทธรเจ้าจะทรงชี้แจงข้อธรรมนั้นอีกชั้นหนึ่ง แต่ลักษณะคำสอนต่าง ๆ ได้ถูก
ปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของกาลเวลา ดังจะได้กล่าวต่อในเรื่องประเภทวรรณกรรม

5.4 นวนิยายอิงพุทธศาสนาในฐานะประเภทวรรณกรรม

นวนิยายอิงพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง (Genre)* วรรณกรรม คำสอนที่สอนหลักธรรมทางพุทธศาสนาผ่านทางรูปแบบของวรรณกรรมที่เรียกว่า นวนิยาย วรรณกรรมประเภทนี้แต่งด้วยการผูกเป็นเรื่องราวจากจินตนาการของผู้เขียน อาจเป็นการจินตนาการเพิ่มเติมจากร่องราวในพระไตรปิฎกเช่นการนำเอาประวัติพระสาวกที่มีอยู่ไม่มากนักมาขยายเพิ่มเติมด้วยความมุ่งหมายของตนเองที่จะสอนศีลธรรมเช่นนวนิยายที่มาจากเรื่องราวในพุทธประวัติ จะมีทั้งที่เป็นประวัติของ พระพุทธเจ้าและพระสาวกส่วนหนึ่ง นอกเหนือจากนี้จะเป็นเรื่องราวที่แต่งขึ้นจากจินตนาการของผู้เขียนทั้งหมดโดยมีจุดมุ่งหมายที่เป็นหลักสำคัญคือการสอนศีลธรรมเป็นสำคัญ มีทั้งการสอนโดยตรงและโดยอ้อม เทียบได้กับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ นวนิยายสะท้อนสังคม นวนิยายอาชญากรรม เนื้อเรื่องส่วนใหญ่เกี่ยวกับพุทธศาสนาโดยมีเนื้อเรื่องที่มุ่งสั่งสอนหลักธรรม เป็นวรรณกรรมคำสอนที่พัฒนา รูปแบบและเนื้อหาจากชาดกและกลอนสวดซึ่งถือได้ว่า วรรณกรรมประเภทชาดกเป็นต้นเค้าของวรรณกรรมคำสอนเดิม ต่อมาก็เป็นวรรณกรรมประเภทกลอนสวด และกลอนสวดนี้เพิ่งจะเริ่มเสื่อมความนิยมลงในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นระยะที่อารยธรรมตะวันตกเผยแพร่เข้ามาในประเทศไทยมากยิ่งขึ้นและความเจริญทางด้านเทคโนโลยีทางการพิมพ์มีอิทธิพลต่อการเผยแพร่วรรณกรรม ทำให้ประเพณีการอ่านเปลี่ยนไปจากการ “อ่านด้วยหู” เป็นการ “อ่านด้วยตา” มากยิ่งขึ้น²⁸ เป็นเรื่องที่ตั้งขึ้นโดยอาศัยรูปแบบการเขียนที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก เป็นงานเขียนของนักเขียนเฉพาะกลุ่มคือผู้ที่เคยบวชเรียนและศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง นักเขียนกลุ่มนี้มีความต้องการที่จะนำเสนอหลักคำสอนโดยอาศัยรูปแบบของนวนิยายแทนการสื่อด้วยวรรณกรรมอย่างเก่าคือชาดกและกลอนสวด เรียกว่าเป็นวรรณกรรมคำสอนร่วมสมัย (Contemporary Didactic Literature) หรือวรรณกรรมคำสอนแบบใหม่ (Modern Didactic Literature)

5.4.1 ทฤษฎีพื้นฐานของวรรณกรรม

โดยพื้นฐานว่าด้วยประเภทวรรณกรรม แม้ว่านวนิยายอิงพุทธศาสนาจะเป็นวรรณกรรมคำสอน แต่คำประพันธ์ประเภทนวนิยายเพียงอย่างเดียวไม่สามารถกำหนดประเภทวรรณกรรม (Genre)

*Genre หมายถึงประเภทของวรรณกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง มาจากคำฝรั่งเศส ประเภทของวรรณกรรมที่เป็นแบบดั้งเดิมที่สำคัญคือ มหาकाพย์ โศกนาฏกรรม โคลงร้อย สุขนาฏกรรมและเรื่องเสียดสี ซึ่งรวมอยู่ในนวนิยายและเรื่องสั้น, J.A. Cuddon) A Dictionary of Literary Terms (USA : Penguin, 1979) P. 285. : genre A French term for a kind, a literary type or class. The major classical genres were : epic, tragedy, lyric, comedy and satire, to which would now be added novel and short story (qq.v.).

²⁸ ตรีศิลป์ บุญขจร, วรรณกรรมประเภทกลอนสวดภาคกลาง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช, 2530) หน้า 1.

ได้ ดังเช่นตรีศิลป์ บุญจรรยา ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยชื่อ *วรรณกรรมกลอนสวดภาคกลาง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์* โดยอ้างถึงการนิยามความหมายของคำว่า Genre ตามคำอธิบายของ เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams 1978) องค์ประกอบซึ่งกำหนดประเภทวรรณกรรมมี 3 องค์ประกอบคือ ลักษณะวิธีการแต่งซึ่งเขาหมายถึงวิธีการแต่งแบบเรื่องเล่า แบบบทละครหรือแบบพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัว ลักษณะคำประพันธ์และลักษณะเนื้อหา²⁹ ลักษณะดังกล่าวทำให้เข้าใจได้ว่า ลักษณะของนวนิยายเป็นเพียงรูปแบบภายนอก (outer form) ของนวนิยายอิงพุทธศาสนา เนื้อหาของนวนิยายอิงพุทธศาสนาจึงที่เป็นตัวทำให้นวนิยายอิงพุทธศาสนาเป็นประเภทของวรรณกรรม (Genre) อีกประเภทหนึ่ง นวนิยายอิงพุทธศาสนาจึงเปรียบเหมือนสมาชิกในครอบครัวเดียวกับนวนิยายประเภทอื่น ๆ เพราะมี กฎเกณฑ์และกติกายเป็นแบบเฉพาะตัว กล่าวคือกติกาส่งผู้เขียนนวนิยายอิงพุทธศาสนากำหนดให้เป็นปัจจัยสำคัญคือการสอนศีลธรรมทางพุทธศาสนาที่พัฒนามาจากการสอนด้วยชาดกและกลอนสวด

โดยที่วรรณกรรมประเภทนวนิยายเป็นวรรณกรรมที่เข้าถึงผู้อ่านได้มากที่สุด ทำให้ นักเขียนกลุ่มนี้มีความคิดที่จะนำหลักคำสอนไปถ่ายทอดในรูปแบบของนวนิยายโดยกำหนดเอาเพียงรูปแบบของวรรณกรรมประเภทนี้เท่านั้น เป็นการขี้นรูปแบบนวนิยายมาแทนที่การสอนด้วยชาดกและกลอนสวด เนื่องจากเวลาซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเนื้อหาของวรรณกรรมคำสอน นวนิยายอิงพุทธศาสนาในฐานะวรรณกรรมคำสอนร่วมสมัยจึงเกิดขึ้น แต่อาจจะได้รับความนิยมน้อยวรรณกรรมประเภทนวนิยายประเภทอื่น ๆ ที่มีคนนิยมอ่านกันโดยกว้างขวาง

ได้มีผู้พยายามที่จะให้คำนิยามความหมายของวรรณกรรมคำสอนประเภทนี้แตกต่างกันออกไป เช่นธวัช ปุณโณทก³⁰ เรียกวรรณกรรมประเภทนี้ว่าเป็น นวนิยายอิงศาสนา* (Moral Novel) และนวนิยายอิงศาสนาที่กล่าวมานี้หมายถึง

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 119.

³⁰ ธวัช ปุณโณทก, *แนวทางศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน* (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2527), หน้า 90.

* ธวัช ปุณโณทก ได้จัดประเภทของนวนิยายตามเนื้อหามีอยู่ 6 ประเภทคือ

1. นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ (Historical Novel)
2. นวนิยายแนวสังคมและการเมือง (Politics and Sociological Novels)
3. นวนิยายลูกทุ่ง (Peasant Novel)
4. นวนิยายต่างแดน (Exotic Novel)
5. นวนิยายอาชญากรรม และนักสืบ (Detective and Crime Novel)
6. นวนิยายอิงศาสนา (Moral Novel)

นวนิยายที่มุ่งเสนอสาระทางจริยธรรมแก่สังคมแต่ก็ไม่ได้เขียนเป็นแบบเทศนา
โวหาร แต่กลับผูกเรื่องเป็นนวนิยาย มีตัวละคร เพื่อให้ผู้อ่านจับประเด็นสำคัญของ
เรื่องเอาเอง หรือผู้เขียนพยายามเสนอแนวคิด คติธรรม จริยธรรม โดยผ่านพฤติ
กรรมของตัวละครในเรื่องสู่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านสนุกสนาน ไม่รู้สึกเบื่อหน่าย โครง
เรื่องส่วนใหญ่จะนำมาจากเรื่องราวที่มีอยู่ในศาสนา และผู้เขียนนำมาปรับปรุงแก้ไข
เพิ่มเติมให้ตัวละครเหล่านั้นมีบทบาทน่าสนใจยิ่งขึ้น เช่นเรื่องกามนิทวาสิฏฐี ของ
เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป กองทัพธรรม ของสุชีพ ปุญญานุภาพ อานนท์
พุทธ-อนุชา ของ วศิน อินทสระ ถิลาวัตี ของ ธรรมโฆษ ชุคกฏแห่งกรรม ของ
ท. เลียงพิบูลย์ ชุด “หลวงตา” ของ แพร เขื่อนไผ่ ฯลฯ เป็นต้น³¹

ในการให้คำนิยามวรรณกรรมประเภทนี้ อธิภา อธิภาชม³² เรียกวรรณกรรมประเภทนี้ว่า
เป็น นวนิยายอิงหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยกล่าวว่า

พุทธปรัชญาเรื่องกรรมที่ปรากฏในนวนิยายช่วงระยะเวลานี้มักเป็นไปในรูป นวนิยาย
อิงหลักธรรมทางพุทธศาสนา และพุทธประวัติเป็นส่วนมาก ดังเช่นเรื่อง เริงผาหิม
พานต์ และกองทัพธรรม ของ สุชีพ ปุญญานุภาพ หลวงตา ของแพรเขื่อนไผ่ ธารชีวิต
วัดคอนบุญ ของ ทวี วรรณ กฏแห่งกรรม ของ ท.เลียงพิบูลย์³³

นอกจากนี้ยังมีชื่อเรียกอื่น ๆ อีก เช่นนวนิยายอิงธรรมะบ้าง นวนิยายอิงศาสนาบ้าง

แต่หากจะกำหนดชื่อเรียกเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด จะทำให้มี ข้อ
โต้แย้งว่า แม้นวนิยายดังกล่าวจะเป็นการสอนหลักธรรมทางพุทธศาสนาโดยอาศัยรูปแบบของ นว
นิยายก็จริง แต่ถ้าจะเรียกว่า “นวนิยายอิงหลักธรรม” อย่างเดียวคงไม่ได้ เพราะนวนิยายดังกล่าวนี้ยังอิง
บุคคลทางศาสนา (ศาสนบุคคล) เช่น พระพุทธเจ้า พระสาวก และบุคคลที่มีอุปการะต่อพุทธศาสนา
เช่นพระเจ้าอชาตศัตรู พระเจ้าปเสนทิโกศล พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าโศก เป็นต้นแล้วยังอิงสถานที่
สำคัญทางศาสนา (ศาสนสถาน หรือ ศาสนวัตถุ) เช่นอนันตเจดีย์ ในเรื่องเริงผาหิมพานต์ ที่สุชีพ
ปุญญานุภาพ ใช้ศาสนสถานแห่งนี้ผูกเป็นนวนิยายโดยให้ศิษย์ในสำนักออกปฏิบัติภาวนามพร้อมกับ
การเล่าถึงประวัติความเป็นมาของตนเองควบคู่กันไปกับการกำหนดให้ศิษย์ของตนเดินทางไปบูชา

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 91.

³² อธิภา อธิภาชม, พุทธปรัชญาเรื่อง กรรม ในนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2530. หน้า 58.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

สักการะ อานันทเจดีย์ ซึ่งเป็นศาสนาสถานที่บรรจุอัฐิของพระอานนท์เถระ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้เรียกชื่อวรรณกรรมประเภทนี้ว่า นวนิยายอิงพุทธศาสนา ซึ่งมีความหมายที่ควบคุมเนื้อหาทางพุทธศาสนาไว้ทั้งหมด นอกจากนี้วรรณกรรมประเภทนี้ยังเป็นวรรณกรรมที่คลี่คลายมาจากวรรณกรรมประเภทชาดก

5.4.2 นวนิยายอิงพุทธศาสนากับการสร้างประเภทวรรณกรรม

นวนิยายอิงพุทธศาสนาเกิดขึ้นจากวรรณกรรมคำสอนประเภทชาดกและนวนิยาย ทำให้เกิดการผสมผสานกันระหว่างวรรณกรรมทั้งสองอย่างจนเกิดประเภทวรรณกรรม (Genre) ขึ้นอีกประเภทหนึ่ง เป็นลักษณะของการนำวรรณกรรมอย่างหนึ่งไปรวมกับวรรณกรรมอีกอย่างหนึ่งและละทิ้งรูปแบบของวรรณกรรมนั้น ๆ โดยจะหยิบยกเอาปัจจัยบางอย่างที่เป็นประโยชน์ในการสร้างวรรณกรรมของตนเองขึ้นมา ในส่วนของชาดก นวนิยายอิงพุทธศาสนาจะหยิบมาเพียงหลักธรรมเท่านั้น อีกทั้งยังละทิ้งรูปแบบเดิมทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นลำดับเรื่อง การสรุปชาดก สถานที่ตรัสชาดก ตัวละครที่เป็นแบบเดิม และในส่วนของนวนิยายนั้น นวนิยายอิงพุทธศาสนาจะหยิบมาเพียงรูปแบบและองค์ประกอบเท่านั้น ทำให้เกิดเป็นวรรณกรรมอีกประเภทหนึ่งขึ้นมา

ในลักษณะเช่นนี้ ตรีศิลป์ บุญขจร ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยโดยอ้างถึงความเห็นของผู้ศึกษาวรรณคดีตะวันตกชื่อ ฮันส์ โรเบิร์ต เจาสส์ (Hans Robert Jauss 1983) ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ประเภทวรรณกรรมของยุโรปในสมัยกลางซึ่งได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า รูปแบบทางฉันทลักษณ์เพียงอย่างเดียวไม่สามารถกำหนดประเภทของวรรณกรรมได้ เขาเรียกรูปแบบฉันทลักษณ์ว่าเป็นเพียงรูปแบบภายนอก(Outer form) การกำหนดประเภทวรรณกรรมต้องพิจารณารูปแบบภายใน (inner form) ซึ่งสัมพันธ์กับรูปแบบภายนอก³⁴ ทำให้กำหนดรูปแบบภายนอกและรูปแบบภายในของนวนิยายอิงพุทธศาสนาได้ว่า รูปแบบภายนอกคือรูปแบบของนวนิยายที่เหมือนกับนวนิยายโดยทั่วไป รูปแบบภายในคือเนื้อเรื่องหรือแก่นเรื่องที่มุ่งการสอนศีลธรรมและจริยธรรมเป็นสำคัญ

การเปลี่ยนของกาลเวลาเป็นเงื่อนไขให้เกิดประเภทของวรรณกรรมขึ้นมาใหม่ได้ ความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปในรูปแบบของการพัฒนาทางด้านวัตถุทำให้เกิดการรับวัฒนธรรมแบบใหม่เข้ามา ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อไทยเรียดติดต่อกับตะวันตก รูปแบบการดำเนินชีวิตของไทยก็เปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นการกิน การอยู่ การทำงาน การแต่งกายก็จะเป็นรูปแบบที่ผสมกลมกลืนระหว่างแบบไทยกับแบบตะวันตก การรับเอาวัฒนธรรมเหล่านี้ทำให้ระยะเวลาใน

³⁴ ตรีศิลป์ บุญขจร, วรรณกรรมประเภทกลอนสวดภาคกลาง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ (รายงานผลการวิจัย ทุนวิจัย รัชดาภิเษกสมโภช,2530)หน้า 119.

การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ รวดเร็วและรับรู้ถึงกันได้อย่างรวดเร็วเช่นกัน การรับเอาวัฒนธรรมทางวรรณคดีก็เช่นเดียวกัน เช่นเมื่อก่อนเราจะเคยชินกับรูปแบบของวรรณกรรมที่เป็นเรื่องเล่า แต่เมื่อได้รับเอารูปแบบการประพันธ์มาจากตะวันตกก็มีวิวัฒนาการที่คลี่คลายมา และเป็นการผสมผสานระหว่างสิ่งเก่าและสิ่งใหม่จนเกิดวรรณกรรมประเภทใหม่ ๆ ขึ้น

การเปลี่ยนทางสังคมทำให้เกิดขนบวรรณกรรมประเภทนวนิยายอิงพุทธศาสนา อย่างเช่นในสมัยพุทธกาล สภาพโดยทั่วไปยังไม่มีความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้พระพุทธเจ้าใช้รูปแบบของการเล่าเรื่องเพื่อถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเนื่องจากไม่มีวัตถุอย่างอื่นมาเป็นเครื่องมือในการสื่อหลักธรรมให้แก่ผู้ฟัง แต่ในปัจจุบัน ความเจริญทางด้านวัตถุมีมาก การกำเนิดขึ้นของกระดาษที่มีการพัฒนาคุณภาพมากขึ้น ขบวนการผลิตที่รวดเร็วของสื่อวรรณกรรมอันเป็นที่มาของหนังสือจัดเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งที่ทำให้นักเขียนกลุ่มหนึ่งได้นำเอารูปแบบการเขียนเรื่องบันเทิงจากต่างชาติมาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนให้แก่ผู้คนทั่วไป นอกจากนี้สภาพความเจริญทำให้บุคคลในสังคมไม่มีเวลาให้กับการฟังเทศซึ่งเป็นการรับหลักคำสอนโดยตรงเช่นแต่ก่อน นวนิยายจึงเป็นสื่อที่จะนำหลักธรรมไปให้แก่ผู้คนได้มากที่สุด รูปแบบวรรณกรรมที่เรียกว่านวนิยายอิงพุทธศาสนาจึงเกิดขึ้นมา เป็นผลกระทบทางสังคมที่มีต่อวรรณคดีเพราะวรรณคดีมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของสังคมไม่ว่าจะเป็นในด้านรูปแบบและเนื้อหา วรรณคดีหรือวรรณกรรมประเภทหนึ่งอาจจะเหมาะกับสังคมและยุคสมัยหนึ่งแต่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่งกับอีกสังคมหรือยุคสมัยหนึ่ง สังคมจะมีส่วนผลักดันให้คนสนใจและยอมรับวรรณกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วแต่ปัจจัยอันเป็นภาวะแวดล้อมที่ตนเองเป็นอยู่

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ทำให้ทราบว่า นวนิยายอิงพุทธศาสนาเหมือนกับ นวนิยายทั่วไปจะแตกต่างกันก็ตรงที่ นวนิยายอิงพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายในการสอนศีลธรรมที่ชัดเจนและเป็นวรรณกรรมคำสอนที่มีการปรับเปลี่ยนและมีพัฒนาการมาจากวรรณกรรมคำสอนประเภทชาดกและกลอนสวดแต่เนื่องจากชาดกและกลอนสวดเสื่อมความนิยมลงตามยุคสมัย นักเขียนนวนิยายกลุ่มหนึ่งจึงได้นำเอาวิธีการเขียนนวนิยายมาใช้ในการนำเสนอหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ทำให้เกิดการผสมผสานของวรรณกรรมคำสอนแบบเก่าคือชาดกและกลอนสวดกับนวนิยาย จึงถือได้ว่านวนิยายอิงพุทธศาสนาเป็นวรรณกรรมคำสอนอีกประเภทหนึ่งและเป็นวรรณกรรมคำสอนร่วมสมัย